

Hibridna muškost „balkanskog“ Tik Toka

Todorić, Marijo

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:339334>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-20**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

zir.nsk.hr

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJ

Sveučilište u Zadru
Odjel za sociologiju
Sveučilišni diplomski studij
Sociologija

Marijo Todorčić

Hibridna mužkost „balkanskog“ Tik Toka

Diplomski rad

Zadar, 2024.

Sveučilište u Zadru
Odjel za sociologiju
Sveučilišni diplomski studij
Sociologija

Hibridna muškost „balkanskog“ Tik Toka

Diplomski rad

Student/ica:

Marijo Todorčić

Mentor/ica:

Izv. prof. dr. sc. Krešimir Krolc

Zadar, 2024.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Marijo Todorčić**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Hibridna muškost „balkanskog“ Tik Toka** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 31. listopada 2024.

Sadržaj

1. Uvod.....	6
2. Pregled literature.....	3
2.1. <i>Društvene mreže, Tik-tok i zajednica</i>	6
2.2. <i>Balkanistički diskursi</i>	8
3. Metodologija	10
4. Rasprava i rezultati.....	15
4.1. <i>Tradicionalna muškost TikTok sadržaja</i>	15
4.1.1. <i>Ivan Pernar: Politički angažman i muškost kroz tjelesnu kondiciju</i>	15
4.1.2. <i>Miroљjub Petrović</i>	18
4.2. <i>Narativ tradicionalne muškosti kod raznih autora</i>	23
4.3. <i>Ulazak u hibridne muškosti? Nixa Zizu i Baka Prase</i>	25
4.4. <i>Skečevi balkanskog tiktok-a</i>	30
5. Zaključak	34
6. Popis literature	37
Popis priloga:	39

Hibridna muškost „balkanskog“ TikToka

Sažetak:

Ovaj rad istražuje manifestaciju maskuliniteta na balkanskom TikToku, analizirajući kako se rodne uloge promoviraju i izvode u ovom digitalnom prostoru. Nadovezujući se na Fosterov i Bakerov (2022.) koncept hibridnog maskuliniteta, rad identificira tri razine muškosti: eksplicitno promicanje tradicionalnih vrijednosti od strane influencera, zatim mješavina tradicionalnih i hibridnih osobina figura te korištenje metoda da se tradicionalne vrijednosti maskiraju kao progresivne. Koristeći teoriju performativnosti Judith Butler i uvide Ervinga Goffmana o performativnosti identita/roda, studija otkriva da, unatoč tome što se čini progresivnim, ovaj digitalni društveni kontekst uvelike osnažuje tradicionalne muževne ideale. Ovo istraživanje naglašava potrebu za nijansiranom metodologijom i višelojnom analizom načina na koji se muškost konstruira i komodificira na platformama društvenih medija.

Ključne riječi: *Hibridna muškost, Analiza sadržaja, TikTok, Performativnost*

Hybrid masculinity of "balkan" TikTok

Abstract:

This paper explores the manifestation of masculinity on Balkan TikTok, analyzing how gender roles are promoted and performed in this digital space. Building on Foster and Baker's (2022) concept of hybrid masculinity, the paper identifies three levels of masculinity: explicit promotion of traditional values by influencers, then a mixture of traditional and hybrid traits of figures and using a method to mask traditional values as progressive. Using Judith Butler's performativity theory and Erving Goffman's insights on identity/gender performativity, the study reveals that, despite appearing progressive, this digital social context greatly reinforces traditional masculine ideals. This research highlights the need for a nuanced methodology and multi-layered analysis of how masculinity is constructed and commodified on social media platforms.

Key Words: *Hybrid masculinity, Content analysis, TikTok, Performativity*

1. Uvod

„Poticanje kreativnosti i donošenje radosti“ (TikTok, 2022) prikazano je kao jedna od osnovnih zadaća i ciljeva TikTok platforme. Takva poruka na prvi pogled se čini jednostavna, no ako postavimo pitanje, što je to točno radost, a što sve može spadati pod kreativnost, u tom slučaju situacija postaje kompleksnija. Postoje radovi koji analiziraju sadržaj koji se nalazi na TikTok platformi, poput onog Đuređija (2023) u kojem se postavljaju znanstveno plodonosna i sociološki relevantna pitanja poput onog zašto se na po svojoj naravi aplikaciji zabavnog karaktera nalaze sadržaji uistinu ozbiljnog karaktera (poput rata u Ukrajini u tom radu). Djelomično potaknut ovim, i radovima koji se kasnije spominju, analiza sadržaja u ovom radu fokusira se na „muškosti balkanskog Tiktoka.“

Ova se studija usredotočuje na manifestaciju maskuliniteta na balkanskom TikToku, ističući nijansirane i višestruke načine na koje se rodne uloge i muškosti promoviraju i pregovaraju u ovom regionalnom digitalnom prostoru. Nadovezujući se na temeljni rad Fostera i Bakera (2022) o hibridnoj muškosti unutar TikTok kulture, ova analiza proširuje njihov okvir identificiranjem dodatnih dimenzija specifičnih za balkanski kontekst. Kroz istraživanje triju različitih razina promicanja muškosti – u rasponu od tradicionalnih do hibridnih oblika – studija otkriva složenu međudjelovanje između pridržavanja konvencionalnih rodni normi i prihvaćanja alternativnih muškosti. Istražujući kako kreatori sadržaja (influenceri) strateški spajaju te oblike, često komodificirajući progresivne elemente za društveni kapital, istraživanje pridonosi širem razumijevanju muškosti na digitalnim platformama poput TikToka. Rad je dodatno obogaćen primjenom teorijskih uvida iz koncepta performativnosti Judith Butler i perspektive Ervinga Goffmana o predstavljanju identiteta, nudeći dublji pogled na to kako se rodne izvedbe konstruiraju i održavaju u ovom digitalnom prostoru koji se razvija. Smatram ovu temu relevantnom jer se dotiče jedne ipak dosad manje istražene kulturološke okoline, a to je TikTok platforma. Zatim, odabrani predmet (hibridna muškost) dovoljno je specifičan kako bi ipak široku populaciju ove online zajednice zadržao u uskom fokusu i time dao radu jasan smjer kretanja. Prilikom razvijanja teme ovog diplomskog rada, bilo je potrebno posavjetovati se sa relevantnom literaturom i autorima koji raspravljaju o srodnim temama.

Istraživanje koje je igralo važnu ulogu pri formiranju ove teme bio je već ranije spomenuti rad Foster i Baker (2022). Foster i Baker istražuju kako poznati muški kreatori na TikToku mijenjaju način na koji drugi vide muškost. Oni gledaju na načine na koje ti kreatori propituju i podržavaju uspostavljene rodne standarde. Često spajaju aspekte tradicionalne muškosti, recimo mišićavosti, s nekonvencionalnim radnjama ili estetikom koja se kosi sa normativnom muškosti, uključujući na primjer nošenje kozmetike ili izražavanje rodne fluidnosti. To je ono što istraživači nazivaju hibridnom muškošću, u kojoj se neki aspekti hegemonijske muškosti reinterpretiraju uz zadržavanje drugih karakteristika, poput fizičke ljepote i samopouzdanja. Njihovo ispitivanje 205 TikTok videa otkriva da, iako neki kreatori krše konvencije usvajanjem neobičnog izgleda, stranica i dalje cijeni konvencionalnu ljepotu i mišićavost. To doprinosi opsežnijim razgovorima o tome kako društveni mediji reproduciraju rodne nejednakosti, unatoč tome što se čini da nude inkluzivnije prikaze muškosti.

Cilj rada: Cilj ovog rada je proširiti razumijevanje koncepta „muškosti“ na digitalnoj platformi TikTok. Drugim riječima, cilj je prikazati kako zajednica TikTok korisnika s balkanskog govornog područja doživljava pojam muškosti, te kakve ideje muškosti su predstavljene u vizualnom sadržaju ove aplikacije?

Istraživačka pitanja time postaju: Kakve su reprezentacije koncepta muškosti u kontekstu ove TikTok digitalne zajednice? Mijenja li se ovaj koncept od svoje normativne definicije klasične „muškosti“, kao što je jednim dijelom pokazano u radovima Foster i Baker (2022), koji su evidentirali hibridne muškosti u širem TikTok kontekstu? Pitanje je u ovom radu je li takva situacija prisutna i u specifičnom društvenom kontekstu Balkana koji se ovdje istražuje. Drukčije rečeno, koje ideje i verzije muškosti se reproduciraju putem vizualnog sadržaja ove digitalne platforme, te kakav utjecaj na te procese ima balkanski kontekst?"

2. Pregled literature

Rad koji je imao velik utjecaj pri razvitku ove teme jest istraživanje Foster i Baker (2022) o muškosti. Taj rad je usredotočen na koncept hibridne muškosti TikTok platforme, ispituje kako se suvremeni pojmovi muškosti izražavaju, pregovaraju i izvode na ovoj platformi. Glavna tema studije Foster i Baker je pojava i zastupljenost hibridne muškosti na TikToku. Hibridnu muškost definiraju kao kombinaciju tradicionalnih muških osobina s progresivnijim ili alternativnim ponašanjem, poput emocionalne ranjivosti ili otvorenosti, koji odstupaju od tradicionalnih rodnih normi. Foster i Bakera zanimalo je kako muški kreatori na TikToku koriste platformu za izražavanje muškosti koja se razvija i kako digitalni prostori doprinose preoblikovanju tradicionalnih rodnih uloga. Njihov metodološki pristup bazira se na uzorku popularnih TikTok videozapisa muških kreatora i analizirali su ponavljajuće teme povezane s rodom i muškošću. U zaključku ističu da, iako hibridna muškost nudi određeni prostor za raskid s tradicionalnim rodnim ulogama, često reproducira postojeće hijerarhije moći i roda. TikTok platforma omogućuje dinamičnu izvedbu spola, ali algoritmi i preferencije publike i dalje mogu gurati kreatore prema jačanju tradicionalne muškosti. Ukratko, studija Foster i Bakera (2022) naglašava složenu interakciju između tradicionalne i hibridne muškosti na TikToku, otkrivajući potencijal i ograničenja transformacije rodne uloge u digitalnim prostorima.

Koncept rodne performativnosti temelj je razumijevanja načina na koji pojedinci ostvaruju i izražavaju rod unutar različitih društvenih konteksta.

Prema Butler u *Gender Trouble* (1990), rod nije stabilan identitet ili biološka činjenica, već nešto što je konstruirano ponavljanim radnjama. Butler tvrdi da te izvedbe jačaju društvene norme, stvarajući iluziju prirodnog rodnog identiteta. Rod je, po njezinu mišljenju, performativni čin, kontinuirano proizveden i održavan kroz ponašanje, geste i jezik. Ova je teorija ključna za razumijevanje načina na koji pojedinci izražavaju i konstruiraju muškost, osobito u kontekstu platformi društvenih medija poput TikToka, gdje je performativna priroda roda pojačana. Goffmanova *Društvena dramaturgija*, kako je artikulirana u *The Presentation of Self in Everyday Life* (1956), govori općenitije o performativnosti, no teorija je svakako

primjenjiva i na koncept roda. Goffman tvrdi da se društveni život može shvatiti kao niz predstava u kojima se pojedinci predstavljaju na načine koji su oblikovani društvenim očekivanjima. Primjena ovog koncepta u slučaju TikToka vidljiva je u odnosu između platforme/aplikacije i sudionika/korisnika, gdje vizualna priroda platforme i interakcija s korisnicima omogućuju konstrukciju muškosti. Kombinacija izvedbe, na koju u ovom slučaju gledamo kao oblik *upravljanja dojmom* i povratnih posljedica koje daje algoritam/platforma, stvara jedinstveno digitalno okruženje u kojem se rodni performansi mogu pojaviti u raznim oblicima, kao što Foster i Baker (2022) ističu, rodne norme mogu biti u ovakvom okruženju i osporene i ojačane. Teorija hegemonijske muškosti (Connell, 1995) opisuje *hegemonijsku* muškost kao kulturno dominantan oblik muškosti koji podređuje druge rodne izraze. Ovaj koncept je ključan za analizu kako se određene muške izvedbe na TikToku slave ili potvrđuju, dok se druge mogu marginalizirati. Connellov rad naglašava da muškost nije monolitna kategorija, već ona koja djeluje unutar struktura moći, često nauštrb podređenih muškosti i ženstvenosti, zbog čega joj daje pridjev „dominantna“ ili „hegemonijska“. To se može primijetiti na TikToku, gdje popularni trendovi često uzdižu određene oblike muškosti (npr. mišićava, hiper – muževna tijela), što se problematizira kasnije u radu. S druge strane, Halberstam (1998) proširuje razgovor ispitivanjem alternativnih maskuliniteta koji dovode u pitanje heteronormativni okvir. Halberstam tvrdi da muškost nije ekskluzivna samo za muškarce i da je mogu utjeloviti pojedinci različitih rodnih identiteta. Ova je teorija relevantana u sklopu ovog rada, jer otvara mogućnost za razumijevanje kako društveni mediji, u ovom slučaju TikTok, može konstruirati prostor za različite izraze muškosti, slično onom pokazanom u radu Foster i Baker (2022) koji možda nisu u skladu s tradicionalnim normama. Na TikToku kreatori mogu potkopati tradicionalnu rodnu binarnost izvodeći muškost na načine koji izazivaju društvena očekivanja, bilo kroz humor, modu ili otvoreno prkošenje rodnim normama. Oblici rodne binarnosti opisani su u mnogim radovima, a kada se raspravlja o ulozi muškaraca, uobičajeno je da se više "muških" osobina povezuje s muškarcem, unatoč postojanju i muških i ženskih osobina u oba biološka spola. Primjer za to su fizička sila, profesionalno postignuće i heteroseksualnost (Abbott, 2021). Upravo ove vrijednosti (fizička sila, profesionalno postignuće, heteroseksualnost i slično) predstavljaju normativnu tradicionalnu muškost. Takav oblik muškosti biti će jedna razina analize ovog rada. U radu će se deduktivno prikazati primjeri sadržaja koji implicira ili promovira ovu vrstu muškosti kao „ispravnu“ ili „pravu“. S druge strane, u postmodernom suvremenom društvu evidentno je da se pojavljuju i drukčije vrijednosti ovog pojma.

Foster i Baker (2022) analiziraju „hibridne muškosti“ upravo u kontekstu TikTok kreatora. Pa tako naglašavaju kako su na primjer modifikacije kose, uključujući boje, pramenove, zatim šminkanje, sinkronizirano pjevanje i plesane popularni upravo među TikTokovim najpraćenijim muškim kreatorima. I dok su ove modifikacije dugo bile povezane sa ženstvenošću, ističu, njihova popularnost među kreatorima na internetu pruža dokaze koji sugeriraju da ove estetske, feminizirane modifikacije nisu neuobičajene, dajući potporu ideji da je muški angažman s „hibridnom muškosti“ u koja je prema njima u porastu. Na taj način bismo mogli definirati „hibridnu muškost“ kao svaku koja odstupa od osnovnih hetero-normativnih ideja o kojima govori (Abbot, 2021). Ove dvije kategorije služiti će kao alati strukturiranja ideje „balkanske muškosti“ na TikToku.

Rezultati rada Foster i Baker (2022) uistinu ističu neke zanimljive pojave u sklopu TikTok kulture. Pa tako naglašavaju kako osim načina na koji izgled muškaraca prekoračuje rodna estetska očekivanja, sadržaj njihovih videozapisa također sugerira da TikTokovi muškarci najviše prate zamagljujući rodne granice. Takvi rezultati pozivaju i mene da u sklopu ovog rada obratim pozornost na odabrane¹ muške kreatore sa svrhom provjere ove pojave hibridne muškosti u sadržaju objava. Cilj time postaje provjeriti postoje li naznake ove hibridne muškosti u sadržaju popularnih balkanskih TikTokera. TikTokeri koji će se spominjati ne moraju imati primat objavljivanja isključivo takvih sadržaja, već je i povremeno objavljivanje sadržaja s karakterom hibridne muškosti sasvim dovoljno za interpretaciju. Sadržaj na koji Foster i Baker obraćaju pozornost bio je na primjer sinkronizirano plesanje ili pjevanje, poljupci sa sudionikom videa i slično, šminkanje, snažnije pokazivanje emocija i slično, kao simbol micanja od tradicionalne muškosti. Takvi motivi (ili nedostatak istih) biti će također problematizirani u ovom radu.

Njihov krajnji zaključak glede muških kreatora ističe još jednu razinu analize. Naime, pokazalo se kako su hibridne muškosti pristupačnije određenim muškarcima u odnosu na druge. Ukazuju na to da samo muškarci s visokim „muškim“ kapitalom imaju "luksuz" uključivanja u ženske kodirane subkulture, a da se to ne percipira kao predaleko korak od normama povezanim s muškošću (Foster i Baker, 2022).

¹ Odabrane po popularnosti, ne po tipu sadržaja.

2.1. Društvene mreže, Tik-tok i zajednica

U ovom poglavlju prikazati će se kratak kronološki razvoj TikTok platforme, zatim će se kroz adresiranje drugih radova predstaviti priroda i način funkcioniranja TikToka, te će se kratko predstaviti istraživanja koja su analizirala fenomene TikToka koji su pomogli u razvitku ideje za ovaj rad. Također će biti prikazan širi kontekst u kojem TikTok postoji.

TikTok je prvotno lansiran na tržište 2016. godine u Kini pod imenom Douyin, kao platforma za kratke videozapise, a nedugo nakon toga biva lansiran na međunarodno ime kao sestrinska aplikacija sa gotovo identičnim sučeljem pod nazivom TikTok (Tang, 2017, prema zeng i sur., 2021). Vrijedno je napomenuti da su prije TikToka druge platforme za kratke videozapise bile popularne u Europi i Sjedinjenim Državama. Neki, poput Vinea i Dubsmasha, bili su popularni među grupama mladih ljudi, ali su nakon nekog vremena značajno izgubili na popularnosti, dok drugi nisu uspjeli u potpunosti zaživjeti (poput Facebookovog Lassa). Međutim, TikTok je uspio prerasti u mainstream platformu koja se trenutno može mjeriti s glavnim konkurentima iz Silicijske doline kao što su Instagram, Facebook i YouTube (Zeng i sur., 2021). Razlog zašto su ove aplikacije važne za navesti je zbog zajedničkog konteksta koji ih sve spaja. Sve ove platforme spadaju pod internetski period koji se naziva Web 2.0. Web 2.0 predstavlja skup društvenih, ekonomskih, i tehnoloških trendova koji zajedno čine osnovu sljedeće internetske generacije. Podrazumijeva zreliju verziju medija koje karakterizira sudjelovanje korisnika, umreženost i otvorenost (Musser i O'Reilly, 2006).

Web 2.0 omogućuje korisnicima ne samo konzumaciju raznih sadržaja, već nadodaje aktivno sudjelovanje u kreiranju, izmjeni i ažuriranju sadržaja. Još jedna razlika od prethodnih verzija interneta jest da potiče suradnju i doprinos kolektivnoj inteligenciji, za razliku od Weba 1.0 koji je bio statičan (Murugesan, 2007). Paralelno s pojavom Weba 2.0 dolazi do svojevrsne paradigmatičke promjene. Riječ je o komunikacijskoj paradigmi koja u ovoj verziji naglašava društvenu povezanost, dijeljenje informacija i medija. Ova svojevrsna evolucija pripomogla je razvitku društvenih mreža i blogova (Azab, 2013)

Tako platforme poput Facebooka ili TikToka naglašavaju dijeljenje sadržaja među korisnicima i online suradnju, što Web 2.0 čini vrlo interaktivnom i dinamičnom sredinom za postavljanje novih vrsta aplikacija (Murugesan, 2007).

Weber (2009) govori o novim „društvenim“ medijima koji otvaraju mogućnost interakcije, za razliku od starih „tradicionalnih“ medija (radio, televizija i slično) koji nude isključivo jednosmjernu komunikaciju. Također, Hopkins (2008) smatra društvene medije platformama za interakciju i odnose, a ne sadržaj i oglase. TikTok kao platforma nije postojao u vrijeme kada Weber piše o novim medijima, no svakako možemo reći da u vidu interaktivnosti sredine, on upravo tamo spada. Aktivnost korisnika, lajkovi, komentari i dijeljenje sadržaja kreiraju specifičan kulturološki kontekst, za koji smatram da se može dostojno analizirati samo ulaskom u specifičnosti sredine, to jest, u ovom slučaju, analizom prvenstveno sadržaja potencijalno bilo kojeg kreatora.

Takvi društveni mediji, to jest društvene mreže također se definiraju kao "kolaborativne *online* aplikacije i tehnologije koje omogućuju i potiču sudjelovanje, razgovor, otvorenost, stvaranje i socijalizaciju među zajednicom korisnika" (Bowley, 2009). Uzevši u obzir ove tvrdnje, ovaj rad TikTok platformu gleda kao interaktivnu sredinu, u kojoj ne dolazi samo do jednosmjernog plasmana medijskog sadržaja i njegove konzumacije od strane korisnika, već se u vidu komentara, lajkova, dueta, prijava, *reposta* i sličnih aplikacija definira kao zajednička platforma na kojoj se influenceri/kreatori nalaze u interaktivnom kreativnom međudnosu sa publikom. Ove tvrdnje su važne za daljnji rad jer nam mogu ukazati na razloge zašto je određeni sadržaj popularan i što nam to govori. Primjerice, ako neki video ima ogroman broj lajkova, komentara i slično, to nas navodi na zaključak kako takav sadržaj uistinu rezonira s mnogim članovima ove zajednice. TikTok interaktivnost na zanimljiv način u zaključku svog rada ističe Smout (2023) kada kaže kako na TikToku nema učenika i učitelja, samo glavni likovi u potrazi za publikom.²

Zanimljiva dinamika TikTok prostora, njegov brzi uspon ali i kontroverze oko njega svojevremeno su počeli privlačiti interes znanstvene zajednice. TikTok studije počele su se pojavljivati u akademskim časopisima 2019. godine, s 13 članaka objavljenih te godine. U 2020. objavljeno je 66 radova, a samo u prvom tromjesečju 2021. godine bile su 43 publikacije (Zeng i sur., 2021). Teme publikacija na temu TikToka spadaju u mnoge discipline, a u tom

² „Much like seating arrangements in Foucault’s classroom, TikTok’s design decisions consolidate their power. There are no students and no teachers on TikTok, only Main Characters in search of an audience“

istraživanju naglašava se i tema „ponašanje korisnika i karakteristike sadržaja.“³ Tematiziranje koncepta muškosti na TikToku svakako spada u ovu grupu radova, za koje spomenuti autori ističu kako je svoj vrhunac u analizi TikTok fenomena imala 2020. godine. U skorije doba počele su se pojavljivati i veće publikacije na ovu temu, poput knjige „TikTok: Creativity and culture in short video“ autora Kaye i dr. (2022) koja analizira kreativnost platforme, mnoge specifičnosti „kulture“ TikToka, strukturalne aspekte aplikacije i slično. Svi ovi radovi upućuju na zaključak kako je TikTok dinamika znanstveno plodonosan prostor vrijedan pažnje, te nam sa svakim novim radom u ruke dolaze nova relevantna znanstvena saznanja.

2.2. *Balkanistički diskursi*

Tema ovog rada tiče se oblika muškosti na „balkanskom“ TikToku, pa bi svakako valjalo objasniti zašto je upravo ovaj društveni kontekst odabran kao analitička cjelina.

Todorova (2011) u svom radu *Gender and Nationalism: The Case of the Balkans* tvrdi da se ženska tijela često prikazuju kao simboli nacije, osobito u vrijeme sukoba, gdje se vide kao utjelovljenja nacionalne čistoće, morala i kontinuiteta. Nacionalistički pokreti tako često iskorištavaju žensku seksualnost i reproduktivne uloge kako bi promovirali ideju nacionalnog opstanka i regeneracije, usklađujući se s idejom majčinstva kao nacionalne dužnosti. Todorova naglašava kako seksualno nasilje u ratu služi kao oružje protiv zajednice, nesrazmjerno pogađajući upravo žene. Njihova se patnja često opisuje kao kolektivna nacionalna trauma, manipulirana kako bi se izazvalo suosjećanje za nacionalističke ciljeve. Takvi narativi jačaju tradicionalne rodne uloge, u ovom slučaju na primjeru „Balkana“ prikazujući žene primarno kao žrtve kojima je potrebna zaštita, što u konačnici stavlja na stranu njihovo djelovanje. Nadalje, u ovom kontekstu ističe kako se žene potiče da daju prednost rađanju djeteta i obiteljskom životu, što odražava povratak tradicionalnim rodnim ulogama. Ovaj rad se odnosi na ideje ženstvenosti, ali uzevši u obzir binarnost ženstvenosti i muškosti, daje nam ideju kako se i muškost može formirati na „balkanu.“ Baud i van Leeuwen (2001) analiziraju kulturne razmjene koje se događaju na Balkanu kao rezultat globalizacije, što dovodi do procesa *hibridizacije*. Autori sugeriraju da je, umjesto promatranja Balkana kao regije definirane isključivo etničkim podjelama ili sukobima (što je čest slučaj) ključno je prepoznati dinamične kulturne interakcije koje se događaju „preko granica“. „Balkan“ je pod utjecajem različitih

³ Slobodni prijevod autora. Originalni naziv : „user behavior and content characteristics“(Smout, 2023:20)

trans-nacionalnih procesa, poput migracija, globalizacije i europskih integracija. Baud i van Leeuwen (2001) tvrde da je razumijevanje ove dinamike ključno za shvaćanje suvremene stvarnosti regije. U sličnom smislu, ovaj rad uzima TikTok kao agens koji utječe na formiranje specifičnog digitalnog konteksta balkanske muškosti, pod utjecaj dinamične interakcije globalizacije, transnacionalnih procesa i slično. Na sličan način Buehler, C., i Wilk, R. R. (2017) ističu kako pojedinci i zajednice na Balkanu konstruiraju svoje identitete u odnosu na lokalne tradicije i globalne kulturne trendove. Buehler i Wilk naglašavaju dinamičnu prirodu formiranja identiteta (u slučaju ovog rada to bi bili rodni identiteti), pokazujući kako ono može biti fluidno i osjetljivo na promjenjive društveno-političke i ekonomske kontekste. Kada uzmemo u obzir ove teorije, nameće se pitanje može li se potencijalna pojava hibridne muškosti na „balkanskom“ TikToku tumačiti kao posljedica upravo procesa *hibridizacije* i globalizacije, upravo zbog globalne naravi i otvorenosti aplikacije?

U ovom radu „Balkan“ je uzet kao metodološka granica rada koja omogućuje komparaciju sa širim globalnim kontekstom. U radu se ne problematiziraju balkanistički diskursi, već je kao osnova analize uzeta zajedničko jezično razumijevanje ove „TikTok zajednice“.⁴ Svi kreatori i sudionici koji su problematizirani u raspravi imaju zajedničko jezično razumijevanje, a problematiziranje izvora njihovih ideja („balkanska kultura“ i slično) je u granicama ovog rada preširok zadatak.⁵

Tako se na „balkan“ u ovom radu gleda kao TikTok zajednicu koja koristi riječ „muškost“, a ne riječ „maschulinity“ ili kakav drugi jezični prijevod. Fokus je na zajednici koja se povezuje jezično i sadržajno, u sklopu TikTok platforme. Tako u ovaj „uzorak“ na kojem se donose zaključci spadaju svi oni za koje možemo pretpostaviti da razume videozapis. Bez obzira na ovo, valja istaknuti kako cilj samog rada nije biti reprezentativan na populacije država koje se najčešće svrstavaju pod ideju „Balkana“ već analizirati sadržaj i donijeti zaključke o sadržaju u odnosu sa „zajednicom“ TikTok platforme koja konzumira ovaj sadržaj. Ukratko, cilj ovog rada nije odrediti granice „Balkana“ ili problematizirati njegovu „kulturu“, već je Balkan u ovom radu uzet kao metodološki okvir kako bi rad bio usmjereniji i analitički

⁴ Da je kojim slučajem za analizu uzet „Hrvatski TikTok“ kontekst, objašnjenja ove dimenzije bila bi manje potrebna i lakše razumljiva. No, takav odabir na temelju nacionalne osnove možda bi funkcionirao da nije u pitanju „online“ digitalna zajednica. U ovom slučaju nacionalne granice nemaju jednak značaj. Posljedica ovog odabira je da se doneseni zaključci mogu odnositi samo na digitalni kontekst, dok njihova relevantnost u širem smislu nije nužno prenosiva.

⁵ Definicije i objašnjenje „Balkana“ kao društveno/kulturnog konteksta i analiza nekih njegovih aspekata problematizirane su u mnogim radovima, pretežito antropološke naravi (Todorova, 2001, Bakić Hayen(1995), Matošević i Škokić(2014), Luketić(2013).

prilagođen za eventualne komparacije u vidu performativnosti rodnih koncepata (hibridna muškost) upravo sa širim globalnim kontekstom o kojem autori govore.

3. Metodologija

Što se tiče metodološkog pristupa ovom radu, glavna metoda je analiza sadržaja. Kako bih opravdao specifične metodološke odabire ovog rada, važno je pojasniti kratak povijesni razvitak same metode, i njenu suvremenu prirodu. U svom formativnom i osnovnom obliku, analizu sadržaja možemo definirati kao istraživačku tehniku za sistematski, objektivan, i primarno kvantitativan sadržaja komunikacije” (Berelson, 1952: 18). Ova definicija kroz vrijeme svakako doživljava promjene, pa tako već sedamdesetih godina Kaljević (1972) ističe kako se analiza sadržaja javlja u dva oblika: kao kvantitativni ali i kao kvalitativan postupak. Zatim se početkom dvadesetog stoljeća ističu nove važne stavke vezane za analizu sadržaja, pa tako Krippendorff (2004: 16) ističe kako se između kvalitativne i kvantitativne analize sadržaja ne može povući čvrsta i jasna granica. Sa razvitkom metode, kratak zaključak bi bio kako definiranje mijenjalo i ovisilo o potrebama istraživanja u tom trenutku. Pa tako (Schreier, 2014: 172) ističe kako se u novijim definicijama ističe holistički karakter analize sadržaja, razumijevanje značenja građe, tumačenje sadržaja podataka, opis građe. i slično. Fokus ovog rada na sličan način uzima u upravo tumačenje sadržaja podataka, opisivanje vizualne građe i interpretaciju dobivenih podataka. Metoda odabira kategorija u ovom radu je primarno deduktivna⁶. Kategorije u ovom slučaju bivaju odabrani muški TikTok kreatori sadržaja⁷ sa govornog područja Hrvatske/Srbije/BiH/Crne Gore. U analizu je uzet namjerno odabrani sadržaj na TikToku, dobiven metodom promatranja sa sudjelovanjem u kojoj se podaci dobivaju tako da vlastito tijelo, osobnost, socijalnu situaciju izložimo okolnostima s ciljem fizičkog i ekološkog razumijevanja odnosa i reakcija drugih ljudi na društvene okolnosti u kojima se nalaze“ (Goffman, 2001: 154, prema Potkonjak, 2013: 69). U slučaju ovog rada, istraživačke perspektive i kasnije interpretacije su donesene temeljem više-mjesečnog, ili

⁶ Deduktivni pristup podrazumijeva izgradnju kategorija analize prethodno kodiranju iskustvenog materijala (Mayring, 2014: 97, prema Manić:2020)

⁷ Kasnije objašnjeni pod pojmom *influencera*.

možda čak više-godišnje korištenjem TikTok aplikacije i sudjelovanjem u ovom digitalnom društvenom kontekstu.

Metodologija je usmjerena na selektivnu identifikaciju specifičnih kreatora koji promiču ili reproduciraju ideje muškosti na TikToku. Ovaj pristup proizlazi iz razumijevanja da se svi korisnici TikToka ili kreatori sadržaja ne bave ili slijede pojmove muškosti na isti način. Algoritam platforme igra ključnu ulogu u prilagođavanju sadržaja određenoj publici, čime utječe na promociju i vidljivost određenih muških ideala (Striphas, 2015, prema Collie i Wilson-Barnao, 2020). Posljedično, muškost nije ujednačeno zastupljena, već se umjesto toga promovira u ciljanoj publici, pri čemu neki kreatori spontano ovjekovječuju muške norme, dok drugi to čine namjerno.

S obzirom na ovaj kontekst, istraživanje je zahtijevalo metodu koja bi mogla obuhvatiti suptilne i raznolike načine na koje se muškost konstruira i širi. Istraživačka odluka da se usredotoči na popularni sadržaj koji sadrži ideje muškosti (bilo da su otvoreno promovirane ili suptilno ugrađene) omogućila je nijansiranije istraživanje načina na koji se ti koncepti komuniciraju u ovom digitalnom prostoru. To je i razlog zašto ne postoji fiksni broj ispitanih kreatora sadržaja, niti detaljna raščlamba broja sljedbenika. Primarni cilj nije bio provesti kvantitativnu analizu koja generalizira sav sadržaj vezan uz muškost na TikToku, već se uključiti u kvalitativno istraživanje koje problematizira kako se muškost reproducira i dovodi u pitanje na specifičan način vođen kontekstom.

Kvalitativna priroda ovog uklapa se u istraživanje složenosti muškosti na TikToku, jer omogućuje dublje propitivanje tema, poruka i društvene dinamike prisutne u sadržaju. Ne oslanjajući se na statističku reprezentaciju, ova se metoda usredotočuje na bogatstvo individualnog sadržaja i potencijalnih društvenih narativa koje prenosi. Nadalje, istraživanje utjelovljuje etnografski duh, jer uključuje stupanj sudioničkog promatranja.

Određeni metodološki odabiri ipak pokazuju nejasnu granicu kvalitativnog i kvantitativnog kod analize sadržaja o kojoj govori Krippendorff (2004). Prvo, sam kriterij odabira *influencera* kao tematizirane zajednice pokazuje usmjerenost ka reprezentativnosti na čitavu populaciju. Drugo, odabir balkanskog govornog područja kao granice dometa istraživanja ipak u fokus postavlja određenu populaciju, što opet upućuje na reprezentativnost „uzorka“, za razliku od kvalitativnog fokusa rada koji se isključivo fokusira na razumijevanje i manifestacije koncepta muškosti. Uzevši u obzir prirodu analize sadržaja, i istraživačke odluke donesene u ovom radu, zaključak koji se nameće jest kako rad ima dominantnu kvalitativnu

narav potpomognutu nekim kvantitativnim odrednicama, opravdanu prirodom TikTok društvenog prostora u kojem i ranije spomenuti autori koriste fluidnije pristupe i metode.

Osim analize objava na odabranim popularnim profilima, također će se analizirati najpopularniji sadržaj koji se odnosi na koncept „muškosti“. Razlog zašto je ovaj dio dodan u analizu osim primarnog tematiziranja influencera jest u prirodu TikTok sučelja. Mobilno sučelje TikToka potiče korisnike na pregledavanje FYP-a za razliku od traženja sadržaja ili pomicanja kroz feed "Praćenja" koji prikazuje samo videozapise koje su objavili korisnici koje individualac prati. TikTok je objavio neke detalje o širokom nizu čimbenika i varijabli koje utječu na preporuke prikazane na FYP. Korisnici ne mogu biti sigurni što će vidjeti prilikom pomicanja FYP-a, već se sadržaj promovira njima (Kaye et al, 2022). Na taj način sadržaj koji odgovara algoritmu postaje ključan na ovoj platformi, za razliku od drugih mreža gdje nam broj sljedbenika može biti mnogo važniji. U ovom slučaju najpopularniji sadržaj *hashtaga* „muškost“ praktički nam zbog algoritma garantira da je upravo taj sadržaj promoviran populaciji koju on „zanima“. Algoritam tako povisuje reprezentativnost na ciljanu populaciju iako se sama analiza tiče ponajviše sadržaja.

Zadnjih godina postoje mnogi članci koji analiziraju kako specifično TikTok algoritam igra ulogu u formiranju zajednica na TikToku (Rodgers i Lloyd-Evans 2021, Bhandari, 2022, Bhandari i Bimo, 2020, Zeng i sur., 2021). Ovaj rad se ne fokusira na prirodu algoritma i njegov značaj, ali važno je naglasiti neke njegove značajke s ciljem opravdanja metodoloških odluka rada. Ova aplikacija se ne zasniva isključivo na broju pratitelja, ponajviše iz razloga što aplikacija koristi veoma snažan model algoritma koji upravlja sadržajem putem stave „For You Page“ gdje se promovira sadržaj koji je za „Vas“, što nipošto ne podrazumijeva da vi službeno pratite takav sadržaj. Taj algoritam igra uistinu značajnu ulogu u formaciji dinamike rada ove aplikacije, te je njegovu interaktivnu i individualističku narav bilo važno uzeti u obzir prilikom donošenja metodoloških odluka.

Prije prelaska na raspravu, valja raščlaniti i još jedan dio rada koji se tiče analiziranog sadržaja, a to su ranije spomenuti „kreatori sadržaja“, to jest *influenceri*. U suvremeno doba široj populaciji, poglavito mlađoj, pojam influencer je odveć poznat. Pavić (2020) definira ih kao osobe koje „utječu“ ili mijenjaju način ponašanja drugih ljudi te ih zbog svog aktivnog djelovanja na raznim društvenim mrežama predstavlja kao medijatore između brendova publike. Ovakva definicija otvara nam sasvim dovoljno kako bi smo stekli dojam o prirodi pojma influencer. Razlog zašto je važno detaljnije pojasniti kontekst influencera u ovom radu jest ponajviše kako bi se pojasnili metodološki odabiri rada. Naime, ovaj rad se fokusira na

najpopularnije muške influencere balkanskog govornog područja upravo zbog njihovog utjecaja na populaciju s kojom se nalaze u odnosu. Influenceri objavljuju sadržaj koji ostatak zajednice konzumira, ili bolje reći, na koji ostatak zajednice odgovara. Taj sadržaj postaje svojevrsan „proizvod“ kojeg influenceri plasiraju na „TikTok tržište“. Kesić (2003:236) analizira *oglašavanje*⁸ te ističe kako bismo u najširem smislu mogli reći da se sve što skreće pažnju publike na proizvod ili uslugu može smatrati oglašavanjem. On definira oglašavanje kao korištenje određenih tehnika kako bi se obratila pažnja na nešto, a to nešto je usluga ili proizvod. Ako na sadržaj pod temom „muškosti“ na TikToku gledamo kao svojevrsan proizvod koji promoviraju influenceri, možemo primijetiti i taktike koje se koriste u svrhu promocije takvog sadržaja⁹. Načini na koji influenceri sudjeluju u ekonomskom marketingu mogu biti razni. Biloš (2021) ističe kako influenceri na inovativan način integriraju kampanje, proizvode ili usluge u svoj profil tako da djeluje autentično i nenapadno prilikom čega se na atraktivan način ukomponiraju određeni proizvod ili brend u svoju okolinu. Ova logika može biti primijenjena i na promoviranje određenih ideja muškosti. Jedina je razlika što u tom slučaju ne promoviraju ideje naručene od strane određene tvrtke, već reproduciraju mišljenja normativne tradicionalne muškosti društva u kojem se nalaze, ili njima kontrastne ideje alternativnih muškosti. Na taj način pokušavaju „prodati“ određene ideje s ciljem višeg influencerskog uspjeha. Nadalje, influenceri se u literaturi često dijele u kategorije. Te kategorije su najčešće četiri, a to su: mega, makro, mikro i nano. Mega – influenceri svrstavaju se u najviši rang kategorije influencera (broj pratitelja prelazi 1 milijun), zatim Makro – influenceri koji broje između 100 tisuća i milijun sljedbenika (De Veirman i sur, 2017). Svi influenceri čiji sadržaj se analizira u ovom radu spadaju u makro-influencere ili mega – influencere. No prije nego tu činjenicu uzmemo zdravo za gotovo, važno je istaknuti kontekst istraživanja. Naime, ove definicije vrijede za svjetske influencere, dok su u ovom radu problematizirani samo oni kreatori koji spadaju u balkansko govorno područje. Samim time, za pretpostaviti je da se broj pratitelja treba gledati sa omjerom stanovništva. Postoji ograničen broj ljudi koje uopće može zanimati konzumacija sadržaja ovih TikTokera, upravo zbog jezične barijere. Kada to uzmemo u obzir, sve influencere koji se spominju u ovom radu možemo nazvati mega – influencerima jer je njihov maksimalan doseg u vidu pratitelja ograničen na jezično područje ponajviše hrvatsko/srpsko/bosanskog jezika. Uzevši u obzir ranije istaknuti rad Biloš i sur.(2021), influencere možemo smatrati relevantnim

⁸ Ovaj rad spada u znanstvenu sferu ekonomije, no smatram ga relevantnim u ovom kontekstu jer pruža priliku primijeniti ekonomski koncept marketing ili oglašavanja na sadržaj koji influenceri promoviraju.

⁹ Sadržaj muške tematike tako postaje proizvod, a cijena proizvoda je korisničko sudjelovanje(lajk, reakcija, komentar i slično)

prenositeljima ideja na zajednice, te će ih kao takve ovaj rad promatrati. S druge strane, Biloš i sur.(2021) također ističu mišljenje njihova uzorka kako su influenceri često neiskreni, kako domaći tako i strani. Zanimljivo je mišljenje kako influenceri više utječu na njihovu okolinu, negoli na njih same.

U zaključku metodološkog razmatranja ovog rada, može se reći da je analiza sadržaja odabrana zbog svoje fleksibilnosti i sposobnosti da se prilagodi različitim oblicima istraživanja, uključujući i proučavanje digitalnih platformi poput TikToka. Kombinacija primarno kvalitativnog rada sa nekim kvantitativnim motivima omogućila je sveobuhvatnu analizu fenomena muškosti, pri čemu su ključni metodološki izbori usmjereni na razumijevanje načina na koji se ovaj koncept reproducira i problematizira kroz sadržaje popularnih TikTok kreatora. Etnografski element istraživanja, kroz promatranje sa sudjelovanjem, dodatno daje mogućnost interpretacije dobivenih podataka, a algoritamska priroda TikToka igra značajnu ulogu u prilagođavanju vidljivosti sadržaja i promociji određenih ideala. U konačnici, odabir metodološkog pristupa usmjeren je na detaljno razumijevanje specifičnih digitalnih praksi koje oblikuju suvremene interpretacije muškosti.

4. Rasprava i rezultati

U ovom poglavlju predstaviti ću nalaze analize sadržaja provedene na odabranim TikTok videozapisima, usredotočujući se na reprezentaciju muškosti. Analiza će biti podijeljena u dva dijela: prvo, ispitati ću kako se prikazuje hegemonijska/normativna muškost, s naglaskom na tradicionalne muške ideale kao što su mišićavost, dominacija, stoicizam i sl. Zatim ću istražiti pojavu hibridne muškosti, gdje kreatori spajaju konvencionalne muške osobine s nekonvencionalnim elementima kao što su šminka, emocionalna ranjivost i rodno fluidna moda. Kroz ovo ispitivanje nastojim istaknuti složenost muškog identiteta u digitalnim prostorima i načine na koje TikTok izaziva ili jača tradicionalne rodne norme.

4.1. Tradicionalna muškost TikTok sadržaja

Koncept hegemonijske muškosti, kako ga je formulirao Connell (2005), odnosi se na kulturno dominantan ideal muškog ponašanja, koji podržava patrijarhalne norme i naglašava osobine kao što su snaga, stoicizam, dominacija i fizička snaga. Na TikToku ove osobine istaknuto prikazuju muški kreatori koji se slažu s tradicionalnim oblicima muškosti.

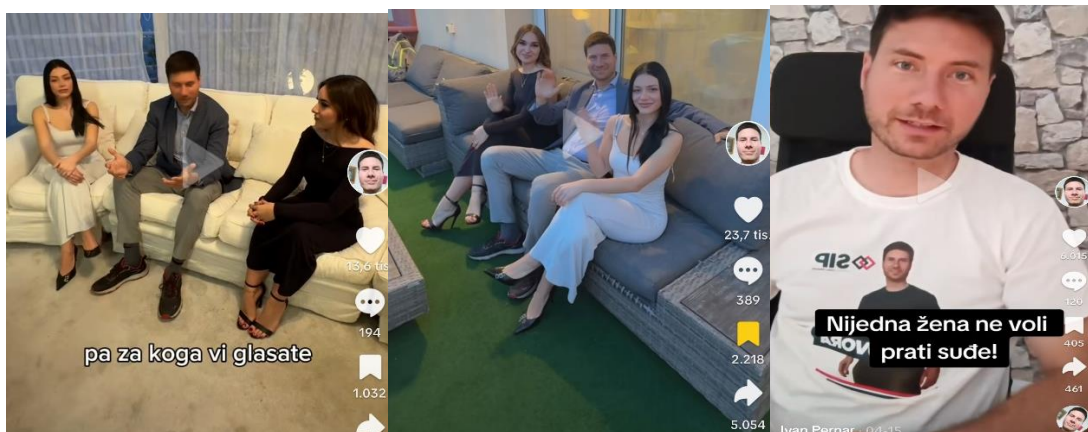
Posljednjih godina TikTok je postao platforma na kojoj razne javne osobe surađuju s mladom muškom publikom promičući specifične ideale muškosti, od kojih svaki odražava različite aspekte tradicionalnih i suvremenih rodni normi. Sadržaji koje su stvorili likovi kao što su Ivan Pernar, Miroljub Petrović, Nixa Zizu, Kristijan Golubović i Baka Prase prikazuju raznolike, ali kontroverzne perspektive muškosti, koje često dovode do optužbi za seksizam i ovjekovječenje krutih rodni uloga.

4.1.1. Ivan Pernar: Politički angažman i muškost kroz tjelesnu kondiciju

...Cure, pa za koga vi glasate na izborima? Pa za vas gospodine Pernar. Kako ste se za to odlučile? Gospodine Pernar, vi ste jedina osoba koja se bori da se vrate normalne vrijednosti, da je žena-žena, a muškarac-muškarac. Vi ste jedini na kome se baš vidi da niste korumpirana osoba. Lamon, ove tvoje ženske su savršene...

(ipernar, Tiktok, 2024)

Iz sociološke perspektive, ovaj citat odražava širu napetost između tradicionalnih rodni normi i evoluirajućih pogleda na rodne uloge i identitete. Pernar naglašava želju za "povratkom" onome što doživljavaju kao "normalne vrijednosti", gdje su muškarci i žene jasno definirani konvencionalnim rodni ulogama: "žena je žena, a muškarac je muškarac". Zanimljivo bi u ovaj narativ uključiti ono što Barthes (1957) naziva mitologijama. U Barthesovim terminima, „mitovi“ u politici služe za naturalizaciju i legitimizaciju određenih struktura moći – ovdje tradicionalnih rodni uloga – čineći ih očiglednima i poželjnima. Iz citata bi se dalo iščitati kako je potreban „povratak“, a ne problematizira se pitanje je li aktualno stanje takvo kakvim ga on predstavlja. To sugerira otpor fluidnijim ili netradicionalnim shvaćanjima roda koja su se pojavila u suvremenom diskursu. Citat utjelovljuje takav pogled na rod, gdje se binarne kategorije smatraju idealnim i "prirodnim".

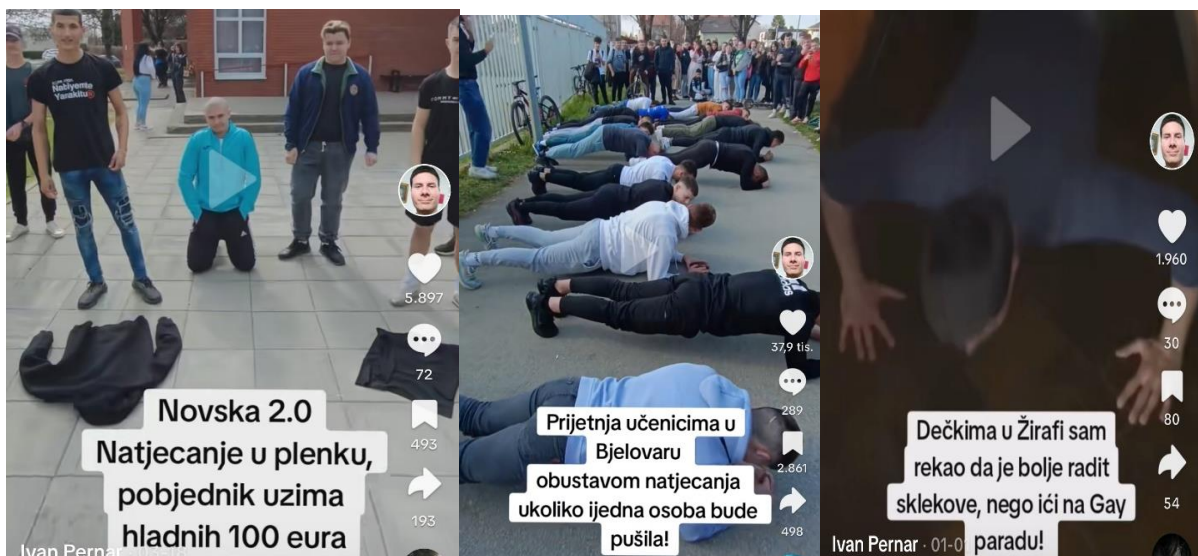
One će pratiti gospodina Pernara kroz cijelu kampanju

Ponudite svojoj majci ili ženi koja ne želi glasati za stranku Ivana Pernara da ćete vi prati suđe umjesto nje idućih tjedan dana. Reakcije će biti pozitivne

- PRILOG 1: Promocija tradicionalnih rodni ideja u vizualnim materijalima profila Ivana Pernara na TikToku. (ipernar, TikTok, 9/2024)

Ove objave prikazuju žene u podržavajućoj ulozi u političkom procesu, jačajući narativ u kojem muškarci imaju moć i položaj vodstva. Vizualna pozicija muškog vođe i ženskih pristaša naglašava tradicionalne rodne hijerarhije i tradicionalni vid muškosti.

Citat iz priloga 1 kao zajednički motiv imaju konzervativne rodne norme i stereotipiziranje rodnog identiteta Oba citata, (i treći koji sam naveo na početku poglavlja) promiču konzervativni svjetonazor u kojem se podržavaju tradicionalne rodne uloge. Muškarci su uokvireni kao snažni, politički aktivni vođe, dok se žene vide kao skrbnici ili pristaše. Stereotipiziranje rodnog identiteta vidljivo je iz impliciranja na ograničavajući opseg rodnog izražavanja. Tako se žene kroz satiričan komentar reducira na njihove kućanske uloge..

Bolje raditi sklekove nego ići na gej parade

PRILOG 2: Promicanje narativa muškosti kroz ideju fizičke snage i zdravog života. (ipernar, TikTok, 9/2024)

Javno natjecanje u prikazano u ovim isječcima služi kao simbolični ritual dokazivanja nečije muškosti kroz fizičku izdržljivost, što je u skladu s idealima muškosti koji promiču dominaciju i čvrstinu. Slogan o odnosu sklekova i gay parade nadalje ilustrira isključivu prirodu

tradicionalne muškosti. Marginaliziraju se alternativni izrazi muškosti, kao što su LGBTQ+ identiteti, suprotstavljajući ih "prihvatljivijem" prikazu fizičke snage. I treći narativ uključuje nagradu od 100 eura. Nagrada od 100 eura za dovršavanje izazova implicira na muškost kao nešto što se može zaraditi i mjeriti u mjerljivim terminima, pojačavajući ideju da su snaga i financijski uspjeh isprepleteni.

Tako Ivan Pernar, akter na hrvatskoj političkoj sceni, koristi TikTok kako bi uključio mlađu populaciju u politički aktivizam, često uključujući fizičke izazove poput sklekova kako bi naglasio fizičku spremnost i disciplinu kao ključne muške vrline. Spajanjem tradicionalne muške čvrstoće s pozivima na politički angažman, Pernar predstavlja muškost ne samo kao fizičku, već i društveno angažiranu. Ovo miješanje fitness kulture s političkom retorikom odražava šire kulturne trendove u kojima je muška snaga povezana s vodstvom i utjecajem, kao što ističe Connell (2005) usklađujući se s tradicionalnim hegemonijskim muškim idealima. Iz ovih je primjera evidentno, ne ulazivši dublje u analizu¹⁰ kako Ivan Pernar svakako predstavlja ideje dominantne muškosti, te sa više od 140 tisuća pratitelja i nekoliko milijuna pregleda predstavlja relevantan izvor narativa tradicionalne muškosti Balkana.

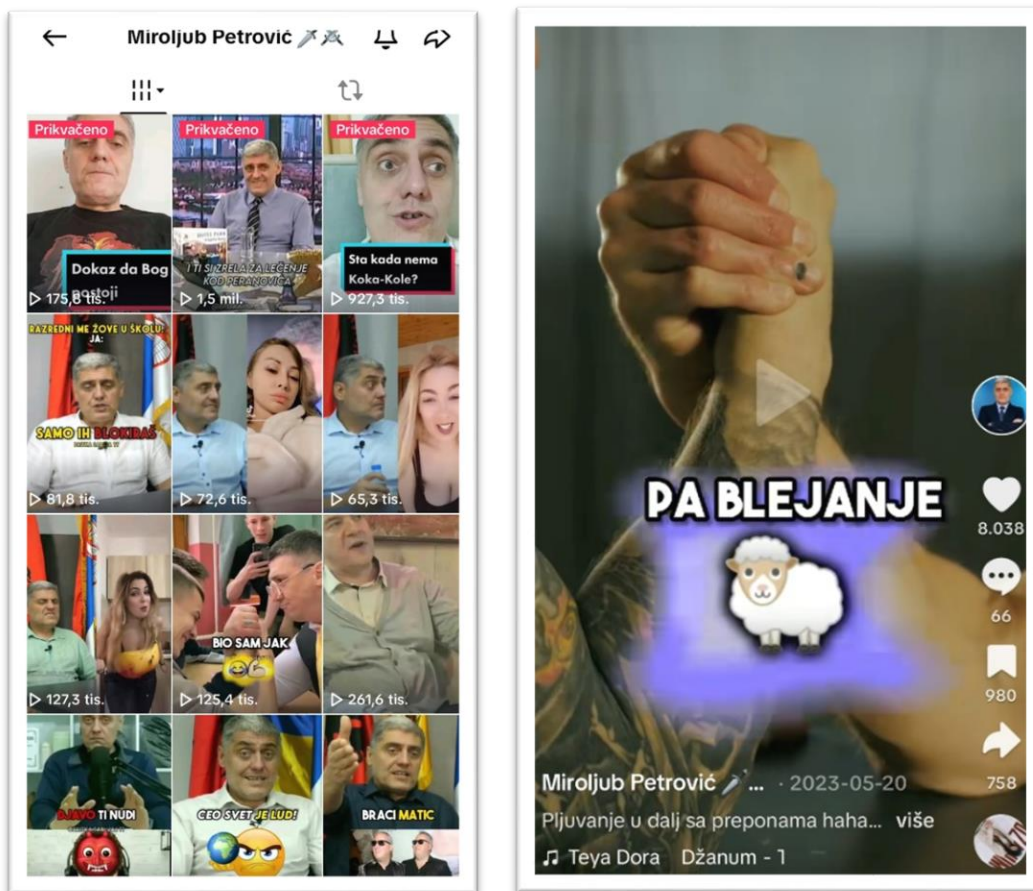
4.1.2. *Miroljub Petrović*

Drugi relevantan primjer jest srpski aktivist Miroljub Petrović koji se zalaže za povratak tradicionalnim vrijednostima, ističući seoski život, veganstvo i celibat do braka. Njegov TikTok sadržaj savjetuje muškarcima da izbjegavaju gledanje u žene i usredotoče se na samodisciplinu, usklađujući se s duboko konzervativnim idealima muškog ponašanja. Petrovićeva verzija muškosti crpi iz patrijarhalnih tradicija, naglašavajući moralni autoritet, kontrolu nad tjelesnim impulsima i odbacivanje urbanog, modernog života. Zagovarajući ove vrijednosti, on pojačava hipertradicionalni, paternalistički pogled na muškost koji je često u suprotnosti sa suvremenim diskursima rodne fluidnosti i rodne ravnopravnosti o kojima govore Bridges i Pascoe (2014). Za razliku od njihovih ideja koje se temelje na nijansiraniju i razumijevanje muškosti koja je društveno konstruiranom i promjenjivom, Petrović zagovara fiksni pojam muškosti, temeljen na tradicionalnim ulogama i karakteristikama povezanim s muškarcem, kao što su snaga, asertivnost i vodstvo.

¹⁰ Dublje razine analize bi bile analize seksizma, homofobije i sl.

Motivi Miroljubova sadržaja sa profila (zadnjih 20 objava, istaknute objave) i najpopularnije objave na tražilici pod temom #MiroljubPetrovic.

Od posljednjih dvadeset objava na njegovom profilu koji broji 115 tisuća pratitelja, sedam videozapisa se dovesti u direktan odnos sa reprodukcijom heteronormativne muškosti, nekoliko se tiče nevezanih društvenih fenomena, a jedan videozapis u određenom svjetlu promovira nešto što bi se moglo tumačiti kao minimalan odmak od klasične ideje muškosti.¹¹

...obaranje ruku je blejanje, natječite se tko će da bude požrtvovniji,, moralniji, tko može više da doprinese stvaranjem dobrih ljudi...

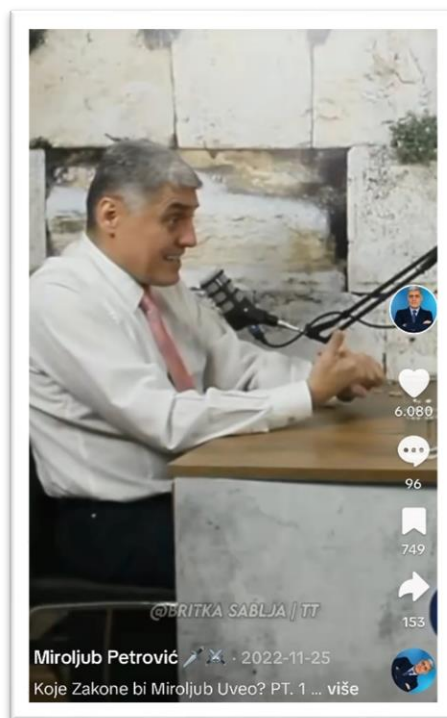
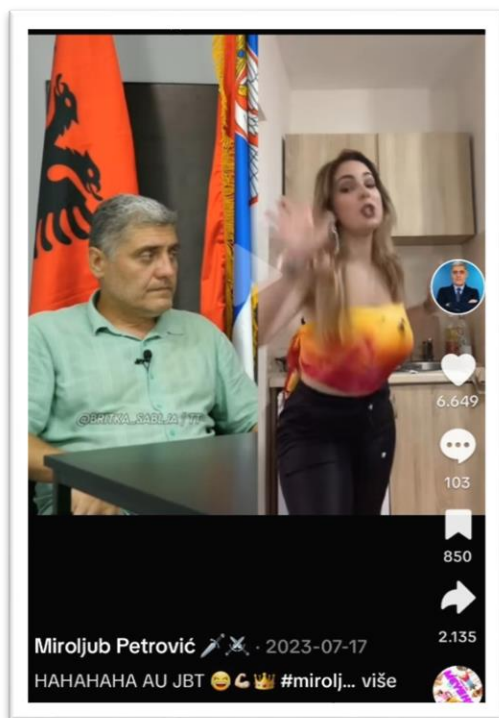
Prilog 3: Profil Miroljuba Petrovića (pozitivac teski, TikTok, 9/2024)

¹¹ Vidi prilog 3

Prvo, citat iz priloga 3 implicira kritiku natjecateljskog pokazivanja muškosti, sugerirajući da su radnje poput "obaranja ruku" površne i trivijalne¹². Ukazuje na osjećaj performativne muškosti u kojem se muškarci natječu kako bi dokazali svoju vrijednost u smislu žrtve, morala i doprinosa društvu. Ovaj citat tako sugerira da se u ovom natjecanju ne radi o istinskim vrijednostima, već o pokušaju da nadmaše jedni druge u pokazivanju svoje predanosti da budu "bolji" ljudi. Naglašava potencijalni problem u tome kako se muškost često mjeri natjecanjem i vanjskim potvrđivanjem, a ne autentičnim angažmanom i njegovanjem moralnog karaktera. To je u skladu s raspravama o toksičnoj muškosti, gdje pritisak da se prilagodi određenim idealima može potkopati istinske emocionalne veze i osobni rast. S druge strane, vrijednosti koje podupire u ovoj rečenici svakako se ne odmiču mnogo od tradicionalne muškosti, pošto implicira na vrijednosti požrtvornosti i reprodukciji, čime ostaje u sferi dominantne ideje muškosti.

¹² Za pretpostaviti je kako se ranije spomenuti Ivan Pernar ne bi složio s mišljenjem koje se ovdje promovira, već bi poticao muški natjecateljski duh u smislu obaranja ruke.

...To što ja volim da skačem, pomislim da sam ja možda kengur zarobljen u telu muškaraca...

...Ti si zrela za lečenje kod Peranovića...

...da bude disciplina, da budu odvojeno dečaci od devojčica, da postoji kodeks pristojnog oblačenja, ne može da dolazi u minićima, ne može da dolazi u pocepanim pantalonama...

PRILOG 4: Narativi i rodna dinamike u objavama Miroljuba Petrovića (*pozitivac_teski*, TikTok 9/2024)

U prvom citatu iz priloga 4 (povezanim sa snimkom zaslona na kojem je prikazan klokan), Miroljub ismijava složenosti i nijanse suvremenih rasprava o rodu, sugerirajući da se ponekad mogu činiti apsurdnim ili pretjerano kompliciranim. Ova perspektiva implicira skepticizam prema ideji fluidnih identiteta, naglašavajući sklonost tradicionalnijem, fiksnom razumijevanju rodnih uloga. Ovakvim sadržajem i brojnim izjavama sličnog karaktera Miroljub

Petrović se zasigurno u TikTok kontekstu nalazi na poziciji predstavljanja tradicionalne muškosti, te svojom popularnošću reproducira upravo takve vrijednosti.

Treći citat iz priloga 4 odražava perspektivu koja naglašava strogu disciplinu i tradicionalne rodne uloge u društvenim okruženjima, posebno u obrazovnim okruženjima. Podrazumijeva vjerovanje u nužnost razdvajanja dječaka i djevojčica, sugerirajući da je ovo razdvajanje namijenjeno održavanju određenih normi i ponašanja. Spominjanje pravila odijevanja naglašava čvrsto gledište o tome kako bi se pojedinci trebali predstavljati na temelju spola. To sugerira temeljno uvjerenje da su takve mjere ključne za održavanje reda i pristojnosti, potencijalno ograničavajući osobno izražavanje i jačajući tradicionalne rodne stereotipe.

Sve u svemu, ova se perspektiva može promatrati kao promicanje konzervativnog pristupa rodnoj dinamici koju svakako vežemo za koncept muškosti, dajući prednost konformizmu i disciplini nad individualnošću i inkluzivnošću, što se može kritizirati zbog gušenja različitosti i osobne slobode.

Zbog svojih izjava, Miroljub, ali i ostali tematizirani kreatori često bivaju optuženi za uvredljivo ponašanje osobito prema ženama, te ih se karakterizira kao toksične muškarce. U relevantnoj literaturi Izraz „toksična muškost, ne koristi se za demoniziranje muškaraca, već za naglašavanje štetnih učinaka koje donose neke tradicionalne muške osobine poput dominacije, samodostatnosti i konkurentnosti“ (Čigon, 2019: 11, cit. prema Vučić, 2021: 27). Dušanić (2012:16) ističe kako postoje različita društvena očekivanja i uloge dodijeljene rodovima, naglašavajući tradicionalne patrijarhalne norme koje oblikuju ove percepcije. U današnjem društvu od muškaraca se često očekuje da utjelovljuju osobine poput hrabrosti, snage, otpornosti i preuzimanja rizika, zajedno s odgovornošću da osiguraju svoje obitelji i pokažu svoju muškost kroz više seksualnih partnera. Nasuprot tome, od žena se obično očekuje da budu brižne, ranjive, osjetljive i više usredotočene na obiteljske i kućanske obaveze. Takva kruta priroda ovih rodni normi, koje može ograničiti individualno izražavanje i ojačati stereotipe.

De Boise (2019) raspravlja oko prirode muškosti, propitujući može li se ona definirati kao skup karakteristika, psihološki „korelat“ ili pak povijesno konstruirana ideja kojoj nedostaju jake veze s osobnim iskustvom? U sklopu ovog rada, jedino što sa sigurnošću možemo reći jest da se u vizualnim reprezentacijama TikToka kod dosad tematiziranih kreatora pojavljuje kao naturalizirana kategorija.

4.2. Narativ tradicionalne muškosti kod raznih autora

PRILOG 5: Implikacije tradicionalne muškosti u raznih popularnih kreatora:

Ove snimke zaslona također reproduciraju ideje tradicionalne muškosti, gdje su očekivanja od muškaraca i žena jasno ocrтана, slično kao kod prethodno spominjanih influencera.

Jedan značajan primjer je snimka zaslona s objavom s natpisom "Kad se tvoja djevojka naljuti", koja svodi složenu međuljudsku dinamiku na pojednostavljen, stereotipni prikaz, implicirajući da sve žene pokazuju isto ponašanje kada su uznemirene. To odražava esencijalistički pogled na rod, koji podržava ideju da su žene emocionalno nestabilne, čime se ovjekovječuje tradicionalni binarni rodni narativ.

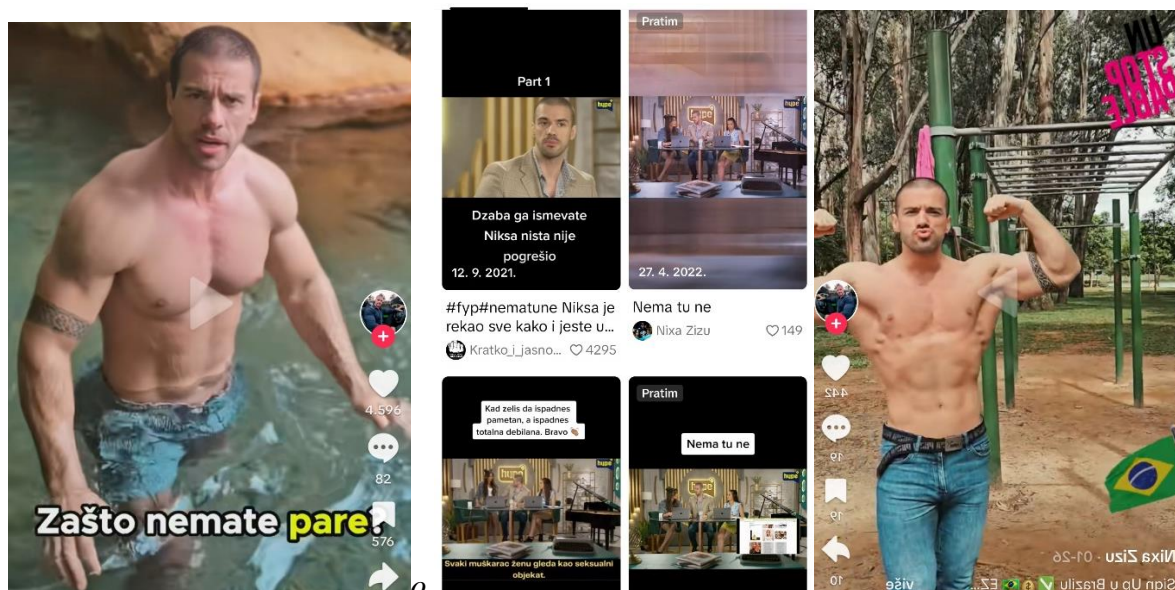
Još jedna snimka zaslona naglašava naglasak stavljen na fizičku spremnost kao definirajuću osobinu muškosti u balkanskom kontekstu. Sadržaj snažno sugerira da da bi netko bio "pravi balkanski muškarac", mora zadržati fizičku formu, povezujući mušku vrijednost s fizičkim izgledom i snagom. To pojačava ideal da je muška vrijednost povezana s tjelesnošću, temeljnim načelom tradicionalne muškosti koje daje prioritet snazi, kontroli i dominaciji.

Nadalje, tema koja se ponavlja u ovim primjerima je podržavanje konformizma s tradicionalnim muškim ponašanjem, kao što je ilustrirano objavom koja implicira da bi muškarci trebali koristiti samo "jednu vrstu sapuna" kako bi bili „alfe“. To podrazumijeva stereotipne stavove koji umanjuju važnost brige o sebi ili osobnog izbora, uokvirujući muškarce kao jednostavne, utilitarne i u skladu s krutim, konvencionalnim normama.

Važno je napomenuti da, iako kreatori koji stoje iza ovih objava ne proizvode isključivo sadržaj koji jača tradicionalne muške ideale (njihov sadržaj je izrazito šarolik), ovi odabrani primjeri eksplicitno reproduciraju i promiču te vrijednosti. Šira raznolikost njihovog sadržaja može uključivati humor ili druge teme, ali ovi specifični videozapisi doprinose ponovnoj afirmaciji tradicionalnih rodni uloga i očekivanja, igrajući ključnu ulogu u oblikovanju reprezentacije muškosti na balkanskom TikToku.

Zaključno, ovi primjeri odražavaju kako se TikTok koristi kao platforma za suptilno (a ponekad i otvoreno) ovjekovječenje tradicionalnih muških normi. Kroz humor, jednostavnost i stereotipne prikaze, popularni muški kreatori sadržaja jačaju rodne binarnosti koje naglašavaju kontrolu, snagu i konformizam, jačajući kulturne ideale muškosti u balkanskom kontekstu.

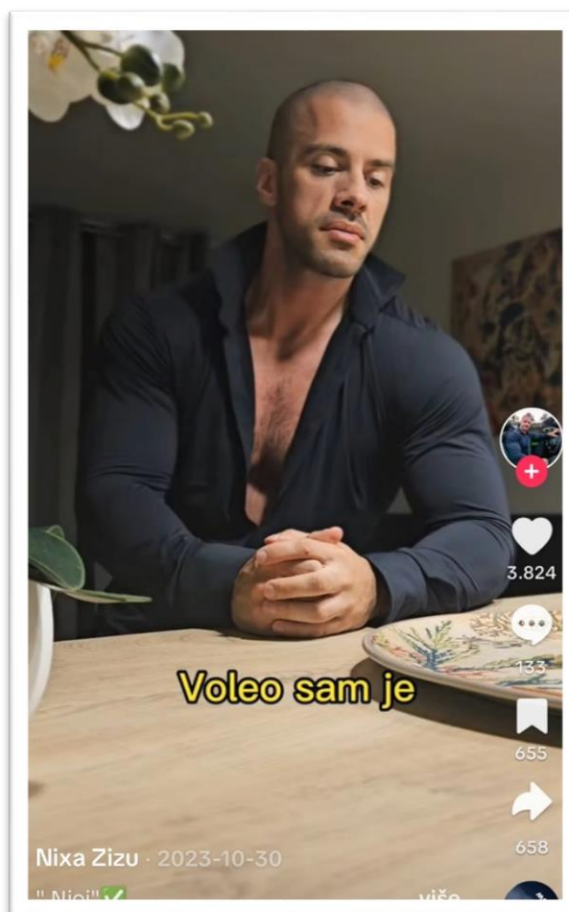
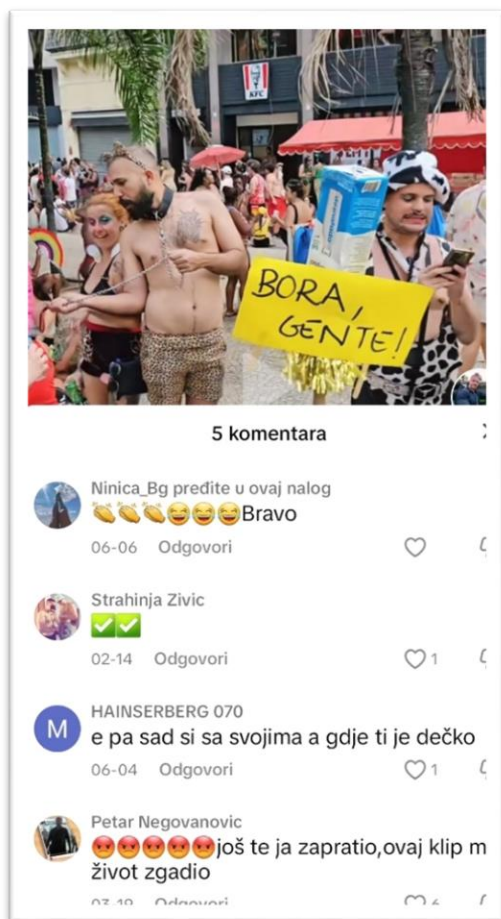
4.3. Ulazak u hibridne muškosti? Nixa Zizu i Baka Prase

...Zato što ne možeš da jedeš ono što ne voliš, zato ćeš da izgledaš ko retard i to će da se prenese u sve ostale stvari u životu... ja ne mogu da radim to što ne volim..ma nemoj... a kad dođe neko ratno stanje, ima da ga jedeš sine...

Prilog 6: Narativi tradicionalne muškosti u vizualnim materijalima Nixe Zizua (Nixa Zizu, TikTok 9/2024)

Nixa Zizu, srpski bodybuilder i motivacijski govornik, među ostalim idejama, promiče ideju muškaraca koji trebaju biti usmjereni na finansijski uspjeh i fizičku snagu. Njegov TikTok sadržaj uvelike je usredotočen na samousavršavanje, potičući muškarce da usvoje odgovoran pristup životu, fizičku snagu. U primjerima iz priloga 6 vidimo vizualne materijale koji promoviraju: fizičku snagu i spremu, što je jedna od temeljnih ideja tradicionalne muškosti, također iz citata priloga 6 vidljivo je kako poziva svoju publiku na disciplinu prehrambenih navika što također aludira na disciplinu kao jednu od temeljnih osobina muškosti. Ovi primjeri u ilustrativne naravi, te ih je u raznim oblicima moguće pronaći na profilu tematiziranog influencera. To bi nas navelo na zaključak kako i njegov sadržaj spada u sferu isključivo tradicionalne konzervativne muškosti, no kao što će biti prikazano u prilogu 7, to nije u potpunosti slučaj.

PRILOG 7: Elementi hibridne muškosti na profilu Nixe Zizua (Nixa Zizu, TikTok 9/2024)

Za prvu fotografiju potrebno je dati određeni kontekst s ciljem lakšeg razumijevanja. U pitanju je snimka zaslona iz videa Nixa Zizu u kojem je snimao karneval u Brazilu te se na videu nalaze mnoge osobe koje izražavaju mnoge netradicionalne identitete svojim kostimima. Komentari tog videozapisa su ispunjeni negativnim, heteronormativnim reakcijama njegovih sljedbenika. Ova slika ilustrira napetost između javne ličnosti Nixe Zizua i heteronormativnih očekivanja njegove publike. Objava takvog netradicionalnog iskustva, izaziva negativne reakcije njegovih sljedbenika, što odražavaju postojanost heteronormativnosti unutar njegove baze obožavatelja, gdje se tradicionalna muškost podržava, a netradicionalni izrazi odbacuju ili kritiziraju. Ovaj sukob naglašava kulturnu borbu za pomirenje inkluzivnijih pogleda na rod i seksualnost s duboko ukorijenjenim društvenim normama. Kao što se ističe u uvodu rada, zajednicu koja kreira muškost u ovom radu čine i kreatori ali i publika, upravo zbog interaktivne prirode platforme, te nam njihovo mišljenje upotpunjuje ideje o konceptu muškosti balkanskog TikTok-a.

Druga fotografija priloga 7 nam otvara ovu dimenziju još dodatno otvara. Ovu snimku ukratko bismo mogli opisati kao : Nixa Zizu čita poeziju, pokazuje ranjivost i otvoreno izražava svoje osjećaje.

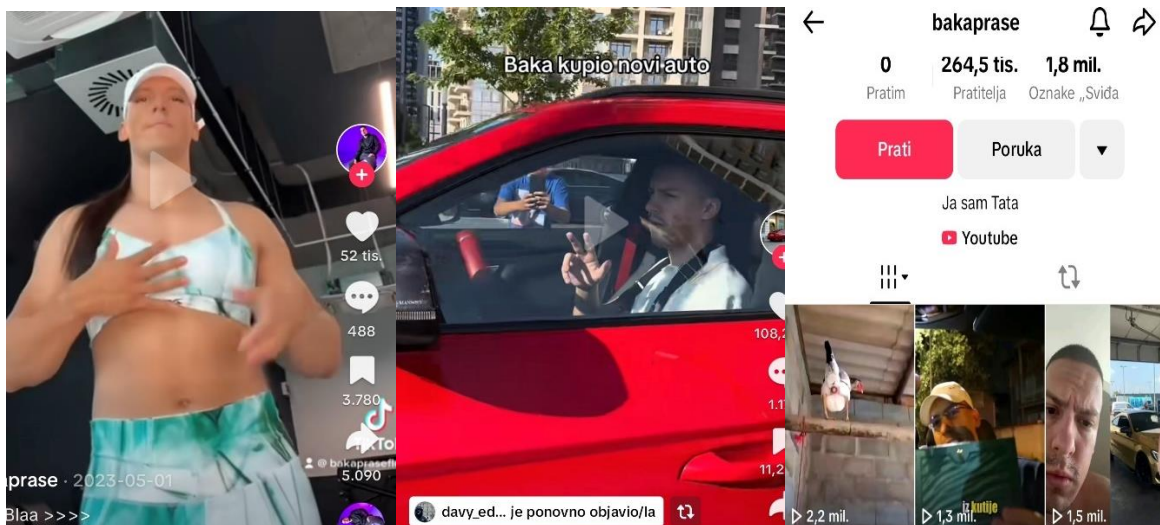
Ova slika predstavlja element pomaka prema hibridnoj muškosti, gdje se Nixa Zizu odvaja od tradicionalnih muških normi javno prihvaćajući emocionalnu otvorenost i osjetljivost. Čitajući poeziju, on izaziva stereotip da muškarci trebaju biti emocionalno suzdržani i odvojeni. Ovaj čin emocionalnog izražavanja odražava širi društveni trend u kojem se muškarce sve više potiče da budu ranjivi i emocionalno pismeni, spajajući tradicionalnu muškost s post-modernim vrijednostima emocionalne iskrenosti. Ova hibridna izvedba proširuje definiciju muškosti izvan tradicionalnih granica čvrstoće i stoicizma.

Prema radu Anderson, (2005) i McCormack & Anderson (2010) što kasnije potvrđuje i proširuje Pfaffendorf (2017) „hibridnim muškostima“ najlakše pristupaju muškarci s visokim muškim kapitalom (Anderson, 2005; McCormack i Anderson, 2010) Naime, to su muškarci čiji se rodni izrazi podudaraju s osobinama stereotipične muškosti, kao što su stoicizam i atletizam¹³ – i muškarci koji utjelovljuju postojeće društvene privilegije povezane s njihovom rasom, klasom, seksualnošću i izgledom. Doista, postojeća istraživanja sugeriraju da su ti muškarci sposobniji konstruirati hibridne muškosti, uključujući "alate i strategije... povezane sa ženstvenošću i podređenom muškošću" poput rada na emocijama, cijelo vrijeme zadržavajući svoju "dominaciju" i ne gubeći svoj tradicionalni „muški“ kapital (Pfaffendorf , 2017:220). Na ovo se nadovezuje i ranije citirani rad Foster i Baker (2022) koji u svojoj TikTok analizi zaključuju kako sadržaj najpraćenijih kreatora na TikToku sugerira da TikTokovi muškarci usitinu promoviraju „zamagljujuće“ rodne granice. Ipak, također nalazimo i da velik dio ovog sadržaja jača tradicionalne ideale, čime i stvaraju hibridnu muškost. Pa je tako Nixin narativ generalno je usklađen s tradicionalnom muškošću, naglašavajući kontrolu, dominaciju i ekonomsku opskrbu kao markere "pravog muškarca". Njegov sadržaj također pojačava ideju da je muškost inherentno povezana s uspjehom i otpornošću, pridajući veliku vrijednost tradicionalnim, heteronormativnim ulogama unutar obiteljskih struktura. S druge strane, čitanjem poezije i izražavanjem osjećaja¹⁴ kreira sadržaj koji predstavlja hibridni oblik muškosti koji se sviđa onima koji se dive tradicionalnoj snazi, ali također cijene otvorenost i emocionalno izražavanje.

¹³ U ovu kategoriju lako možemo pozicionirati Nixu Zizua

¹⁴ Što je čest motiv njegovih videa

Baka Prase, srpski YouTuber koji trenutno na YouTubeu ima 2.45 milijuna(9/2024) na TikToku je manje utjecajan no njegovi videi koji sadrže njegov lik svakako imaju stotine tisuća pregleda. Njegov sadržaj često je bezbrižan i komičan, no on također naglašava financijsku neovisnost i osobni uspjeh kao temeljne muške osobine. Promiče individualizam potičući muškarce da se usredotoče na izgradnju vlastitog posla i postizanje osobnog uspjeha. Međutim, njegov odbojni stav prema tradicionalnim vezama i česta upotreba seksističkih šala doveli su do optužbi za mizoginiju, uokvirujući njegovu verziju muškosti kao kontroverznu.

PRILOG 8: Vizuali spajanja tradicionalne i alternativne muškosti na primjeru TikTok profila Bake Praseta (izvor TikTok: Bakapraxeflex, 9/2024)

Baka Prase promiče svoj primjer vlastitog bogatstva i uspjeha, često kroz prikaze skupih automobila (slika 2 prilog 8) i bezbrižnog načina života. Njegov sadržaj na profilu, (ali i onaj koji je objavljen kopiranjem drugih profila sa youtubea) često odražava tradicionalnu mušku dominaciju i moć, a započinje sa simboličnim opisom svog TikTok profila „Ja sam tata“ simbolički se svakako pozicionirajući u heteronormativni položaj muškarca – oca, aludirajući na mišljenje o ocu kao dominantnoj muškoj figuri, kakvom sebe smatra. Ovi elementi pozicioniraju ga u položaj izrazito utjecajnog influencera koji promovira tradicionalni vid muškosti. S druge strane, kao što je prikazano u prvom isječku priloga 8, on komunicira s kulturom društvenih medija prihvaćajući trendove plesajući u haljini. Tako izaziva tradicionalne rodne norme – posebno povezanost odjeće s rodom – on na trenutak zamagljuje granice između muškog i ženskog izražavanja. Ovaj čin može se smatrati i duhovitim i subverzivnim, jer ismijava krute rodne uloge, a istovremeno mu omogućuje da zadrži svoj

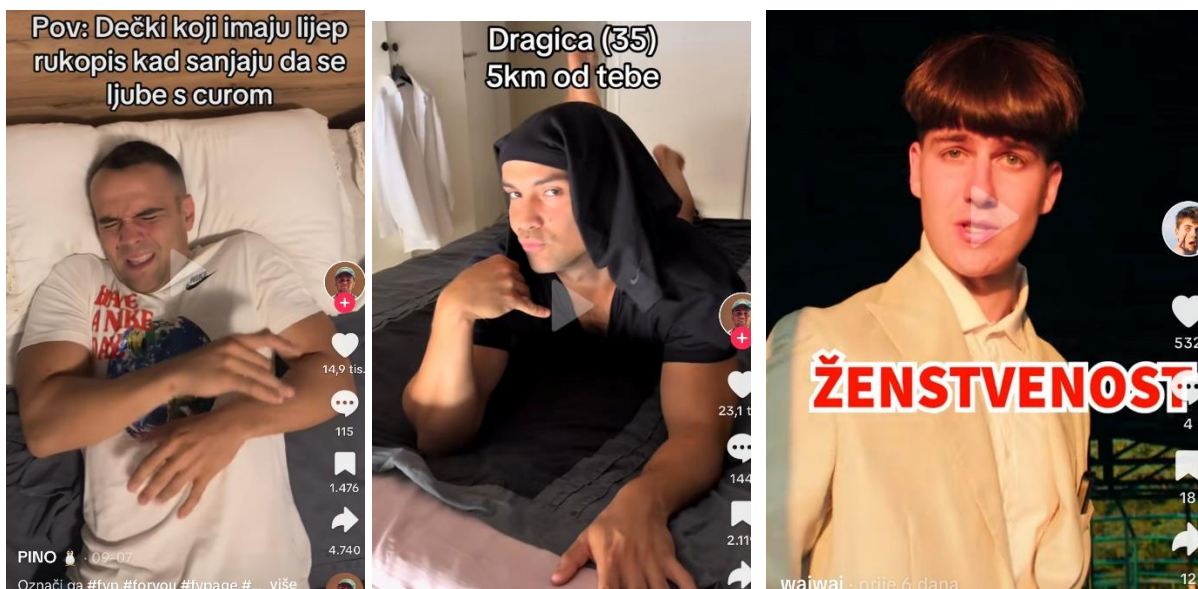
status popularne, dominantne muške figure. Implicira kako se moderni influenceri mogu snalaziti i igrati s rodnom fluidnošću bez potpunog odbacivanja svog tradicionalnog muškog identiteta.

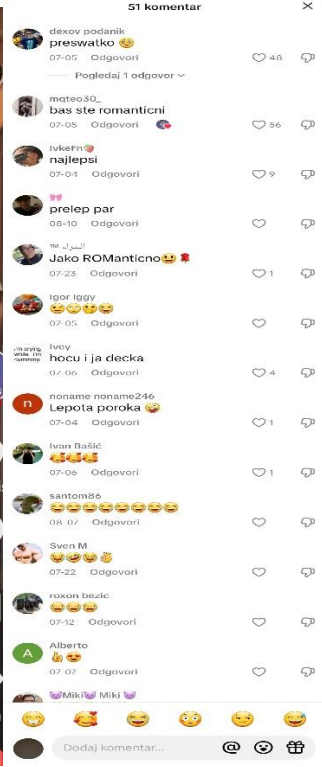
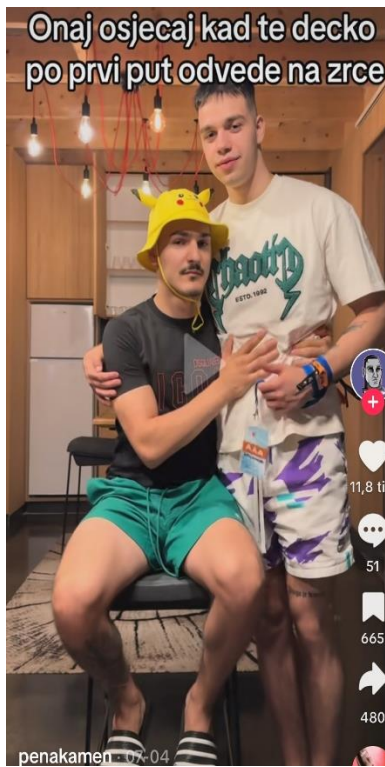
Zaključno, Baka Prase i ranije tematizirani Nixa Zizu promiču hibridnu muškost miješajući tradicionalne muške osobine poput snage i dominacije sa suvremenijim, raznolikijim izrazima koji uključuju ranjivost i modna sloboda, odražavajući pomak u načinu na koji se muškost izvodi i konzumira u današnjem digitalnom svijetu. Oni se tako svojim sadržajem odvajaju od ranije tematiziranih Ivana Pernara i Miroljuba Petrovića, čije ideje muškosti ipak uz minimalne iznimke spadaju u tradicionalnu muškost.

TikTok sadržaj koji proizvode ovi kreatori odražava složen i višestruk pogled na muškost, gdje se tradicionalne rodne norme istovremeno jačaju i osporavaju. Iako svaki kreator nudi različitu interpretaciju onoga što znači biti muškarac, uobičajene teme kao što su fizička snaga, kontrola i neovisnost i dalje postoje. Međutim, njihovi kontroverzni stavovi, posebno u vezi sa ženama i rodnim ulogama, često rezultiraju negativnim reakcijama, naglašavajući napetosti između tradicionalne muškosti i rodne dinamike koja se razvija u digitalnom dobu.

4.4. Skečevi balkanskog tiktok-a

Među širokim spektrom dostupnog sadržaja, skečevi popularnih kreatora posebno su značajni po svojoj sposobnosti spajanja humora s društvenim temama, često predstavljajući površinsku komičnu priču dok ispod ugrađuju složenije ideje. Ovaj dio analize sadržaja usredotočit će se na niz TikTok snimaka zaslona koji sadrže skice koje na prvi pogled djeluju bezbrižno i duhovito. Međutim, pomnije ispitivanje otkriva da se ove skice suptilno implementiraju različite vrijednosti tradicionalne i alternativne muškosti.

...Momci, ostanite u dodiru sa svojom ženskom stranom, uđite u taj auto, slupajte ga...(Waiwai, TikTok, 2024)

*Eeej, Tinkie-Winkieeee, jel ručala bebana, aaa?(Djoksamtb, TikTok)*¹⁵

PRILOG 9: „Skečevi balkanskog TikToka“

S ovim poglavljem ulazimo na još jednu dodatnu razinu analize. Dosad su problematizirani autori koji svjesno i jasno promoviraju ideje tradicionalne muškosti te zatim autori koji zalaze na razine hibridne muškosti, bilo to slučajno ili namjerno. Ovo poglavlje otvara novu dimenziju influencerskog sadržaja u vidu muškosti, a tiče se implicitnih neizrečenih poruka ovakvog tipa sadržaja.

Snimke zaslona i citati iz priloga 9 u prvom planu prezentiraju vizualno i tekstualno osobine hibridne muškosti, tj na prvi pogled mogli bismo reći kako njihova performativnost odražava hibridne rodne karakteristike. Izražavanje osjećaja, „feminizirano“ ponašanje i pokreti, rečenice koje navode gledatelje na vrijednosti inkluzije raznih seksualnosti i slično. Tako se na prvi pogled čini kako ove skice prihvaćaju i prikazuju hibridnu muškost, predstavljajući mješavinu tradicionalnog muškog ponašanja s alternativnim, naizgled progresivnim osobinama kao što su emocionalna ranjivost ili empatija, predstavljajući onu dimenziju za koju Foster i Baker (2022) ističu da je inkluzivna strana TikToka.

Međutim, dublje tumačenje sugerira složeniji narativ. Korištenjem humora i satire, čini se da ovi skečevi kritiziraju ili ismijavaju sam koncept alternativne muškosti, suptilno promičući tradicionalne rodne uloge pod krinkom komedije koristeći se performansom same hibridne muškosti. Na ovaj paradoksalan način, ove TikTok skice s jedne strane uravnotežuju prikaz hibridne muškosti, na način da vizualno i tekstualno prezentiraju ideje koje se odmiču od tradicionalne muškosti, dok implicitno, koristeći se humorom kao medijem prijenosa, jačaju konvencionalne ideje o rodu, u konačnici oblikujući percepciju muškosti na subliminalni i kulturološki značajan način, u kontekstu balkanskog TikTok prostora. Humor, u ovom slučaju, ne samo da zabavlja, već i utječe na diskurs oko rodnih uloga, čineći TikTok ključnim mjestom za razumijevanje suvremene muškosti u digitalnoj kulturi. Foster i Baker (2022) su na temelju svoje analize došli do zaključaka kako popularni TikTokeri u određenoj promoviraju ideju hibridne muškosti, no njihova analiza nije u obzir uzimala način na koji su te ideje implementirane. Ako tematizirani TikToker pleše ili nosi tipično žensku odjeću u svojim

¹⁵ Video: „Drug papuča bleji sa drugarima i razgovara sa svojom curom na telefon.“

videima, to ne mora nužno značiti da „practicira“ ideje hibridne muškosti, jer kao što vidimo u ovim primjerima, alati poput satire, ironije, humora i sarkazma mogu biti ključni za razumijevanje sadržaja ove platforme.

5. Zaključak

Ovo istraživanje, usredotočeno na manifestaciju muškosti na balkanskom TikToku, naglašava nijansirane i višeslojne načine na koje se rodne uloge i muškost promiču i pregovaraju u ovom regionalnom digitalnom prostoru. Nadovezujući se na temeljni rad Fostera i Bakera (2022) o hibridnoj muškosti u TikTok kulturi, analiza proširuje njihov okvir identificiranjem dodatnih dimenzija u balkanskom kontekstu. Pojavile su se tri različite razine promicanja muškosti, od kojih svaka odražava različite stupnjeve pridržavanja tradicionalnih i alternativnih rodni normi.

Prvu razinu obilježava eksplicitna promocija tradicionalne muškosti, gdje influenceri poput Ivana Pernara i Miroljuba Petrovića nedvosmisleno podržavaju rigidne, konvencionalne i tradicionalnu muškost. Njihov sadržaj pojačava jasnu binarnost između muškaraca i žena, naglašavajući autoritet, dominaciju i konvencionalne markere muškog identiteta.

Druga razina uključuje influencere koji ulaze u mješavinu tradicionalne i hibridne muškosti. Figure poput Nixa Zizu i Baka Prase utjelovljuju ovu mješavinu, projicirajući konvencionalne muške vrijednosti kao što su fizička snaga, financijski uspjeh i dominacija, ali također uključuju aspekte koji odstupaju od ovih normi, kao što su emocionalno izražavanje ili netradicionalni prikazi muškosti (npr. ples, cross-dressing). Iako se čini da ovi influenceri prihvaćaju progresivnije aspekte muškosti, njihov angažman s takvim osobinama često ostaje površan, proračunat za povećanje gledanosti i društvenog kapitala, a ne za istinsko izazivanje dominantnih rodni očekivanja.

Treća razina otkriva složeniju dimenziju, gdje se humor i satira koriste za naizgled prikazivanje hibridnih ili alternativnih muškosti. Međutim, nakon dublje kvalitativne analize, ove skice otkrivaju se kao prikrivene reprodukcije tradicionalnih vrijednosti. Kroz humor, ovi kreatori potkopavaju pojavu progresivne muškosti, u konačnici jačajući konvencionalne muške ideale i suptilno promičući tradicionalne rodne uloge. Ovaj sloj, koji je uglavnom odsutan u analizi Fostera i Bakera (2022)¹⁶, naglašava važnost provođenja kvalitativnih studija video sadržaja kako bi se u potpunosti shvatilo kako hibridne muškosti mogu djelovati kao pokriće za dublji kulturni konzervativizam. Zaključno, nalazi sugeriraju da balkanski TikTok pruža plodno tlo za razumijevanje složenosti suvremene muškosti. Platforma omogućuje suživot

¹⁶ Foster i Baker(2022) analiziraju sadržaj tako što „gledaju“ sadržaj TikTok objava, no njihova tema nije u prvi plan uzela kvalitativnu analizu svakog pojedinačnog videa, tako da dimenzije humorističnog prikaza alternativne muškosti nisu problematizirane.

tradicionalnih i hibridnih muškosti, pri čemu određeni utjecajni ljudi kapitaliziraju fluidnost između ovih načina kako bi ojačali rodne norme. Ova studija doprinosi širem diskursu o hibridnoj muškosti pokazujući potrebu za nijansiranim, kvalitativnim pristupima koji uzimaju u obzir performativne i slojevite načine na koje se muškost konstruira i promovira na platformama društvenih medija kao što je TikTok.

Kada dobivene interpretacije pokušamo implementirati teorijske okvire Judith Butler i Ervinga Goffmana, počinje se formirati složenije slika rodni performansi u ovom digitalnom prostoru. Kroz leću teorije performativnosti Judith Butler, muškost se na TikToku može promatrati kao dinamičan čin, ponavljajuća praksa koja se neprekidno pregovara i prilagođava društvenim očekivanjima. Ovi performativni aspekti muškosti na TikToku često uključuju kombinaciju tradicionalnih i hibridnih karakteristika, slično kao u radu Foster i Baker koji se bavi širim globalnim kontekstom, ali, kako je pokazano, progresivni elementi ostaju površni i komodificirani u svrhu društvenog kapitala, a ne kao stvarno preispitivanje rodni normi (primjer skečeva).

Goffmanova perspektiva o performativnosti, prema kojoj društveni identiteti proizlaze iz svakodnevnih interakcija i prezentacije sebe pred publikom, također ostaje relevantna u ovom kontekstu. TikTok, kao platforma koja omogućuje kontroliranu, ali široko dostupnu prezentaciju sebe, postaje prostor za izvedbu rodni identiteta, gdje su tradicionalne muškosti često prisutne i pojačane, čak i pod maskom hibridnosti ili satire. Ova analiza pokazuje da, unatoč površinskim pojavama progresivnosti, temeljni rodni poredak balkanskog TikTok prostora ostaje uglavnom neprekinut, potvrđujući kako su digitalne platforme snažan alat za reproduciranje, a ne samo transformiranje rodni normi. Tako se TikTok pokazuje kao prostor gdje se tradicionalni obrasci muškosti nastavljaju suptilno održavati, čak i kroz naizgled hibridne ili alternativne oblike. Sličnosti balkanskog konteksta sa globalnim u vidu evidentnih pojava hibridne muškosti potencijalno se mogu objasniti hibridizacijom o kojoj govore Baud i van Leeuwen (2001) te globalističkim utjecajem na ovaj uži društveni kontekst, što nas navodi na širi zaključak kako je TikTok ipak platforma u kojoj su granice država, regija, društava i kultura zamagljene, te bi za buduće radove bila zanimljiva upravo takva perspektiva koja proučava „društvo/kulturu TikToka“, manje omeđenu nacionalnim, jezičnim ili drugim motivima. Glavna razlika i dodatna dimenzija ovog rada evidentirala se ponajviše u poglavlju o skečevima, u kojem se vidi kako je u nekim slučajevima potrebno produbiti analizu sadržaja i problematizirati motive poput ironije, humora i načina performativnosti kako bi se došlo do narativa koji nisu na prvi pogled vidljivi, već reproduciraju ideje tradicionalne muškosti upravo

pod krinkom hibridne ili alternativne muškosti. Pitanje koje se time otvara za potencijalne buduće radove jest: postoje li takvi elementi u široj TikTok zajednici ili je to rezultat specifično ovdje problematiziranog društvenog konteksta. Zaključno, sa metodologijom i prikazanim rezultatima, ovaj rad prikazuje jedan dio ovog digitalnog društvenog konteksta, i inspirira metodološka i teorijska pitanja budućim radovima, sve u cilju stjecanja novih znanstveno relevantnih zaključaka.

6. Popis literature:

Abbott, Jennifer Y., and Cory Geraths. "Modern Masculinities: Resistance to Hegemonic Masculinity in Modern Family." *Journal of Contemporary Rhetoric* 11, no. 1/2 (January 2021): 36–56

Adams, A., Anderson, E., & McCormack, M. (2010). Establishing and challenging masculinity: The influence of gendered discourses in organized sport. *Journal of language and social psychology*, 29(3), 278-300.

Anderson, E. (2005). Orthodox and inclusive masculinity: Competing masculinities among heterosexual men in a feminized terrain. *Sociological perspectives*, 48(3), 337-355.

Barthes, R. (1972). *Mythologies* (A. Lavers, Trans.). Farrar, Straus and Giroux. (Original work published 1957)

Baud, M., & van Leeuwen, M. (2001). The Balkans: From a Regional to a Global Perspective. *European Review of History*, 8(2), 283-302

Berelson, Bernard, 1952. *Content Analysis in Communication Research*, Glencoe, Ill: Free Press

Biloš, A., Budimir, B., & Jaška, S. (2021). Pozicija i značaj influencera u Hrvatskoj. *CroDiM: International Journal of Marketing Science*, 4(1), 57-68.

Bowley, R. C. (2009). *A comparative case study: Examining the organizational use of social networking sites* (Doctoral dissertation, The University of Waikato).

Buehler, C., & Wilk, R. R. (2017). Globalization and Local Culture in the Balkans: The Role of Transnational Networks. *Anthropological Journal of European Cultures*, 26(2), 21-40

Butler, J. (1990). *Gender trouble*. New York, Routledge.

Collie, N., & Wilson-Barnao, C. (2020). Playing with TikTok: Algorithmic culture and the future of creative work. In *The future of creative work* (pp. 172-188). Edward Elgar Publishing.

Connell, R. W. (2005). *Masculinities* (2nd ed.). University of California Press.

De Boise, Sam (2019) Editorial: is masculinity toxic? *NORMA: International Journal for Masculinity Studies* 14(3): 147-151. → (de Boise, 2019)

De Veirman, M., Cauberghe, V., & Hudders, L. (2017). Marketing through Instagram influencers: the impact of number of followers and product divergence on brand attitude. *International journal of advertising*, 36(5), 798-828.

Dušanić, Srđan (2012) *Muškarci i rodni odnosi u Bosni i Hercegovini*. Banja Luka: NVO Centar za razvoj mladih i zajednice Perpetuum mobile. → (Dušanić, 2012)

Foster, J., & Baker, J. (2022). Muscles, makeup, and femboys: Analyzing TikTok's "radical" masculinities. *Social Media+ Society*, 8(3), 20563051221126040.

Hopkins, M. (2008). Just what is social media, exactly.
<https://mashable.com/archive/social-media-defined>

Kaljević, Marija, 1972. Neke mogućnosti primene analize sadržaja, *Sociologija*, Vol. XIV, No. 2: 215–229

Kaye, D. B. V., Zeng, J., & Wikstrom, P. (2022). *TikTok: Creativity and culture in short video*. John Wiley & Sons.

Krippendorff, Klaus H., 2004. *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology*, Thousand Oaks, London, New Delhi: SAGE Publications

Lee, J., & Abidin, C. (2023). Introduction to the special issue of "TikTok and social movements". *Social Media+ Society*, 9(1),

Manić, Ž. (2017). Analiza sadržaja u sociologiji.

Murugesan, S. (2007). Understanding Web 2.0. *IT professional*, 9(4), 34-41.

Pavić, S. (2020). Influenceri – taktika odnosa s javnošću ili marketinga. Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

Pfaffendorf, J. (2017). Sensitive cowboys: Privileged young men and the mobilization of hybrid masculinities in a therapeutic boarding school. *Gender & Society*, 31(2), 197-222.

Smout, J. (2023). Main Characters in Search of an Audience: How Institutions used#LearnOnTikTok to Perform Authenticity. *Teaching Anthropology*, 12(1), 11-22.

Todorova, M., Starčević, D., & Bajazetov-Vučen, A. (2006). *Imaginarni Balkan* (Vol. 103). Beograd: Biblioteka XX vek.

Todorova, Maria. "Gender and Nationalism: The Case of the Balkans." In *Gender in Post-Communist Eastern Europe*, edited by Stephen White and Zsuzsa Csergo, 2011

Vučić, Nikola (2021) *Kritika toksične muškosti: pregled suvremenih istraživanja*. Sarajevo: Friedrich-Ebert-Stiftung. → (Vučić, 2021)

Zeng, J., Abidin, C., & Schäfer, M. S. (2021). Research perspectives on TikTok & its legacy apps| research perspectives on TikTok and its legacy apps— introduction. *International Journal of Communication*, 15, 12.

Popis priloga:

Redni broj priloga:	Naziv:	Izvor:	Datum
Prilog 1	Promocija tradicionalnih rodni ideja u vizualnim materijalima profila Ivana Pernara na TikToku	TikTok profil: ipernar	9/2024
Prilog 2	Promicanje narativa muškosti kroz ideju fizičke snage i zdravog života	TikTok profil: ipernar	9/2024
Prilog 3	Profil Miroljuba Petrovića	TikTok profil: pozitivac teški	9/2024
Prilog 4	Narativi i rodna dinamike u objavama Miroljuba Petrovića	TikTok profil: pozitivac teški	9/2024
Prilog 5	Implikacije tradicionalne muškosti u raznih popularnih kreatora	TikTok profili: Djoksamtb, Balkandad, Raiwolf	9/2024
Prilog 6	Narativi tradicionalne muškosti u vizualnim materijalima Nixe Zizua	TikTok profil: Nixa Zizu	9/2024
Prilog 7	Elementi hibridne muškosti na profilu Nixe Zizua	TikTok profil: Nixa Zizu	9/2024
Prilog 8	Vizuali spajanja tradicionalne i alternativne muškosti na primjeru	TikTok profil: Bakaprareflex	9/2024

Prilog 9	PRILOG 9: „Skečevi balkanskog TikToka“	TikTok profili: VVL brothers, Djoksamtb, Waiwai, Penakamen	9/2024
----------	--	--	--------

Dostupno na: link (datum)